Kryss och landkänning

Bokutgåva

Stockholm. E. Lundquists bokförlag 1912

FÖRETAL.

Detta är min sjunde bok, hvilket bevisar att jag är en gammal skald och alltså behöfver plädera för mig själf med ett företal för att locka folk längre in i boken. Som vanligt har det varit krångligt att uppfinna ett lämpligt namn. Jag tror, att då akademiens ordlista någon gång i nästa geologiska period blir färdig — hvilket kanske icke är absolut nödvändigt — ja nu tappar jag bort svenskan — jag tror att de förslag till boktitel, som passerat min hjärna, skulle fylla ett mycket större värk än ordlistan. Emellertid måste jag ju kalla den här samlingen något för att skilja den från de andra skaldernas valhändta försök i samma riktning.

Jag tycker själf att namnet inte är så dumt. Jag har läst många dummare böcker med om möjligt dummare titlar. Jag säger icke hvilka jag menar, ty i dessa trustens tider böra författarne hålla ihop, och jag måste redan börja tänka på min nästa boks öde.

Nu skulle jag kunna citera en värs af Mar tialis. Han talar om sina egna värk, sina värser, och säger fräckt som jag, att i den här boken finnas bra saker, medelmåttiga, och som öfvervägande flertal dåliga. Men så är det väl med allt som skrifves. Längtan efter att göra bra saker är dock motorn till mitt arbete. I alla händelser vet jag att där icke finnes något afsiktligt lumpet eller fult. Möjligen kan någon, som till allmänt begapande sitter i den kyrkstock som heter samhället, bli schockerad af vissa uttryck som kanhända hålla på att bli antikverade, ju mer djäfvulsdyrkan värker bort hos vår uppfostrade och genom värklig bildning förädlade allmänhet. Men så länge djäfvulsdyrkan existerar och lanceras af folkets lärare, tillåter jag mig stundom kalla **Den Svarte,** som präster vilja att får skola tro på, vid hans värkliga namn. Felet är således icke mitt. Jag talar om brännvin, därför att det fortfarande användes af alla samhällsklasser och med all säkerhet kommer att brukas ända till den möjligen aflägsna tidpunkt, då den här planetens siste bebyggare ligger i dödsryckningarne och längtar efter stimulans för att lättare halka öfver det fasansfulla som man påstår ligga i döden.

Och om jag talat om kärlek i dess enklaste och naivaste form, så har jag gjort det bara därför att denna form alltid kommer att bli den mäst använda och lättast begripliga. Men möjligen har jag icke talat om kärlek.

Tag nu emot boken, o mänsklighet. Jag tror inte att Du blir sämre, sedan Du läst den.

Din gamle vän ALBERT ENGSTRÖM.

Brandsyn.

Skeppar Söderberg stod på vedbacken och slog ihop en dörr till sitt nya båthus. Det var prima spåntade utskottsbräder från Lillängs såg, och han svor öfver hvarje kvist, ty han var arg som ett bi. Men han måste svära genom näsan, ty han hade munnen full af snus och trådspik, och för hvar gång han drämde till med hammarn, blef det en brun ros omkring spikhufvudet.

Han gaf sig djur och jäklar på att ingen karl i hela Södra Roslagen hade mera skäl att vara ilsken, för nu var

det fjärde gången på fjorton dar som tjyffiskare varit framme och vittjat hans abborrmjärdar. Och inte nog med vittja, utan de hade ställt till och rifvit sönder och bökat i bragderna som utter eller gråsjäl och inte som kristna människor.

Han visste nog hvem det var för rästen. Det var den förbannade Karlsson på Söderön som han gett på plytet en gång på Norrtelje marknad för tjugu år sen. De hade blifvit osams om två kappar potatis, och den osämjan hade hållit i sig sedan dess. Det var ju visserligen inte mycket att bråka om, men en skall väl hålla på sin rätt — jädrar anagga — och för rästen tog han underpris för björkveden och låg inne med alla styrmän på båtarne bara för att klå åt sig — den fasingen — men nu skulle han bli fast, om Söderberg också skulle ligga en månads tid och vakta på honom hvarenda natt. Han skulle ta honom på bar gärning och han skulle sköta sig försiktigt som på ett tjäderspel. Sen skulle länsman Granlund få göra rästen.

Medan Söderberg som bäst närde och renodlade denna ilska, närmade sig ett sällskap på tre personer under buller och bång. Men han hörde dem icke, ty hammarslagen gåfvo eko mot Utkiksbärget, och han slog icke falskt, ty vreden föder styrka särskildt, när nykterhet rår, och Söderberg var nykter som hvilken som hälst af de spikar han vid detta tillfälle impregnerade med Hellgrens tvåa.

De tre voro häradsdomarne Johansson, Jansson i Norrby och Karlsson på Söderön, antagonisten. De voro ute i vällofliga ärenden och gingo brandsyn och voro fruktansvärdt berusade. Ty de hade redan hemsökt alla stugor i byn utom Söderbergs, hvilken de ville ta som afslutning och besegling på sitt viktiga värf, isynnerhet som Söderberg var känd för att icke spara på kaskarne och de visste, att han hade hemma, därför att han två veckor förut återkommit från Stockholm efter en lyckad vedaffär. Hade Söderöarn varit nykter, hade han aldrig fallit på den vansinniga idén att besöka sin vederdeloman, men nu simmade hans tankar i ett rosenrödt haf. Han var fullkomligt lycklig, ville alla människor väl och fordrade samma nytestamentliga tänkesätt af andra. Dessutom var han i sin fulla rätt, han skötte sin plikt och gick brandsyn — jäklar anagga!

De tre männen beskrefvo underliga och absolut omatematiska kurvor på den steniga bygatan, attraherades af gärdsgårdarne och repellerades igän, togo omotiverade snedoch baksteg. Häradsdomaren sjöng en landtlig visa, som skulle ha gjort hans befogenhet i en tingssal mer än tvifvelaktig. Den handlade om kärlek, och Norrteljebrännvinet har en känd och erkänd förmåga att leda afnämares tankar på denna i sig själf nödvändiga, stundom himmelska, men ofta till låg drift urartade gudagåfva till de dödlige.

Nu hörde Söderberg. Han upphörde att hamra och kisade i stum förväntan på det upprymda klöfverbladet, som, ju mer det närmade sig, sökte iakttaga den värdighet ett hedersuppdrag kräfver.

Men så upptäckte han Karlsson på Söderön och hans hy förvandlades. Hans tankar voro fjärran från begreppet brandsyn och han anade fanstyg, särskildt som de ankommande voro tre, af hvilka två kunde vara vittnen. Man är aldrig säker i Roslagen. Och han hade icke kunnat tiga med sina misstankar om Karlssons tjuffiske.

— Godagen, Söderberg! ropade häradsdomaren. — Dä brandsyn!

Söderberg drog en lättnadens suck och hans hand knöt sig fastare om hammarskaftet. Om möjligt fastare.

— Godagen, Söderberg! ropade Karlsson och Jansson.

— Goda, häradsdomare å du Jansson, men du Karlsson, dra så många mil ini hälsinge som dä finns hår på hästar i sju konungariken, å ge dej i väg mä samma, annars ska ja göra ett hål i hufvet på dej så stort, så en kan lägga abborrmjärdar i'et, vet du hva dä va? Ge dej i väg!

— Ge mej i väg? sade Karlsson. — Vi kommer å ämbetets kall å fördragande vägnar, å vi ska göra anmärkning på dina stenrös te kakelugnar! — ilsknade han till. — Här ska du få si hvems ande du guppar

mä!

Men tanken på en kask flög som en ljuf smekning genom hans hjärna, och han tilllade: — Å när ja kommer mä frid å kärlek å försoning för rästen, så — Söderberg, hit mä näfven å slå te! Vi har ätet opp två kappar potatis hundra tusen gånger om bägge två — dä ä därför som vi har så vacker gröda — hi hi — bägge två, å — — —

Han gjorde ett par korssteg och vill omfamna Söderberg. Och Söderberg tänkte: — Kanske dä ä klokast å inte bråka nu! Men vakta ut’en ska ja. Å sen ska han få si Moses anlete.

— Ja, ätter som dä ä brandsyn så får du väl gå mä in då, men försoning å komsamsation, dä dröjer vi mä!

Brandsynen raglade in. Häradsdomaren rörde om med hufvudet i en kakelugn och drog det tillbaka med öronen fulla af sot och skägget fullt af aska. Jansson och Karlsson tittade in i samma eldstad och konstaterade att allt var i fullgodt skick.

— Å vi förmodar, att dä står te som dä ska på vind också?

— Dä gör dä. Å nu bjur ja dej, häradsdomare, å Jansson på en sup. Kaffe kan ni inte få, för käringen ä oppe i byn. Men Karlsson får allt lägga ut brännvinsmjärdar, om han vill ha ett glas starkt i den här gården.

— Åja, ja har pängar å köpa brännvin för själf, så va de anbelangar — — —

— Ja, dom pängarna förtjänar du på abborre, din hundra attan! Ut mä dej, annars gör ja mej olyckli på dej! Ut!

Karlsson blef hvit i ansiktet, gaf Söderberg en lång blick med mycket i och gick ut på gården. De båda andra fingo sina obligatoriska två nitnaglar. Rakade utför trappan och dinglade iväg med Karlsson. Söderberg bet ihop tänderna och tittade olycksbådande efter sin gamle fiende.

Men när brandsynen hunnit utom grinden, vände Karlsson plötsligt och sprang tillbaka.

— Hör du skeppare, ja vill säja ett ord!

— Hva faen ä dä du vill, din tjyfstryker? frågade Söderberg med låg röst.

— Jo, hviskade Karlsson och hånlog, — ja ville bara si ätter om dä va hål på mjärdarne, å dä va värkeligen hål på dom. Ajöss, Söderberg!

Fattigstugan.

Jag ser mig själf som en liten tolfåring pulsa landsvägen framåt genom drifvorna. Jättefurornas kronor gunga hvita af yrsnö, mina kläder äro hvita och hvita moln af snö hvirfla upp vid hvarje steg. Jag bär på en korg, som skall till fattigstugan, och i den finns ett dussin ljus, ett dussin julkusar, underligt formade bröd med hedniska liniemotiv, några korfvar och ett stycke färskt fläsk. Ty i morgon är det julafton.

Vid Dombärget stannar jag och stampar i marken, ty här är vägen ihålig och härunder bo troll, som ha varit farliga förr i världen, men nu kunna skrämmas med stampningen af en barnfot. Jag tänker mig deras håla med röda sandväggar och tallrötter i taket, hopsnodda som ynglet i ett snokbo. När jag stampar, faller sand i ögonen på jordfolket och de slicka ögongloberna rena på hvarandra och åja sig. Det låter som när vesslor

gnissla i ett stenrös.

Litet längre fram passerar jag Klädstenen, som ligger några steg inne i skogen. Den är ett rullstensblock, och sedan generationer vika gummorna af vägen där och ordna sin klädsel, innan de fortsätta till kyrkan. De knyta de stora hvita hufvuddukarne ofvanpå de svarta och fälla ner de hvita stärkta underkjolarne som för dammets eller snöns skull burits uppfästa. Och en efter annan gå de bakom stenen och huka sig ned några ögonblick. Ty kroppen är den helige andes tempel och man skall gå in i herrans hus utan jordiska tankar eller behof.

Nu glesnar skogen. Till vänster skymtar genom yrvädret Möcklaflons hvita yta och till höger sorlar en brun bäck, där smågäddor gå upp om vårarne och där jag gått med mässingssnara. Men nu har snön slagit bro öfver den här och där. Vid åbron stannar jag och tittar ned på den varmbrungula bottnen. Vissen starr står och darrar i strömdraget. Om man hoppar upp och ned på strandtufvorna, komma feta gröna kräftor baklänges ut ur gyttjemoln och gå på sned en stund tills de besluta sig för att krypa in i något mystiskt hål under motsatta strandens tufvor. Men nu måste jag gå till fattigstugan!

Genom yrsnön ser jag redan kyrkan, sockenstugan och fattigstugan, tröstlösa, fula och fattiga alla tre. Midt för kyrkgårdsgrindarna ligger en väldig drifva och från dess krön kan jag se in öfver grafvarne, där jag lekt med mina skolkamrater. Där finns bara två familjegrafvar. Inom ett järnstaket ligger kammarjunkare Spaldencreutz, som sades vara Gustaf IV Adolfs bror, fast Gustaf den tredje kanske inte var hans far. Underliga äro Herrans vägar! Och under en mossig sten ligger Maja Skragge, änkan efter kaparkaptenen, som kom hem från Medelhafvet med en järnkista full med spanska dubloner och holländska bågskyttar och köpte fyra hemman i socknen och reste ut igän och försvann. Men änkan fortsatte hans regemente och piskade upp drängarne högst egenhändigt och körde sitt fyrspann själf när hon åkte till kyrkan.

Men utanför sydvästra hörnet af kyrkogården är självspillingarnes plats, och där växer intet gräs, ty marken är förbannad.

I sockenstugans öfre våning bodde klockaren, som var fritänkare och spelade gammal musik på ett gammalt piano med gula tangenter och spinetton.

Bredvid sockenstugan låg fattigstugan, rutten, sned och vind, två rum nere, ett på vinden.

Jag stampade af mig snön i den svarta förstugan. Från köket, det största rummet, hördes ilskna röster, gamla vresiga, knarrande gubbstämmor och gumfalsetter. Vid mina stampningar förtonade grälet därinne som en döende morrning, dörren öppnades och jag kände igän Regentas röst, som frågade: Ocken ä dä? *Regenta* var stående namn på fattighusets värdinnor.

— Dä bara Albert, jag skulle lämna en korg hemifrån.

— Kors i alla tier, ä Albet ute å går i tocket vär! Ja si den frua, den frua, ho tänker då förjämnan på di fattie. Stig in å värm sej, de yr ju så dä rent okrestlit — åj åj åj, å så tånger korgen ä! Ja den frua, den frua, en har la allri sitt maken!

Jag klef öfver den alnshöga tröskeln och såg mig omkring. Det var inget obekant folk, jag kände hvarje fattighjon.

Nu sutto de där i sina fållbänkar, män och kvinnor om hvarandra och sågo i den tilltagande skymningen ut som trasbylten. Elden smällde och pep i några sura tallpinnar på härden och det sparsamma skenet fladdrade som på måfå rundt väggarne, kastande en ljusfläck här och en där, glänste till i ett par brillor, kom en flintskalle att blänka.

Där satt gubben Sjöstedt, nittiåringen, rak i ryggen som en soldat, oböjd af ödet, hård som flinta, hemsk ännu att skåda, när sinnet rann på honom. Han hade varit socknens rikaste bonde men processat bort gård och grund, processat bort sitt sista öre. Nu satt han här längst upp vid fönstret och stirrade framför sig med små stickande ögon. Han delade säng med Gremsingen, en åttiåring som också varit bonde. Han led af andtäppa och vi pojkar kunde härma hans pip och hostning på ett sätt som närmade sig fulländning.

Dessa båda bildade fattighusets aristokratiska element.

Där satt Grejsen, före detta soldat, omstrålad af ett slags krigisk gloria, ty han hade legat på kommendering i Skåne när Carl XV skulle hjälpa dansken mot tysken. Han ljög så att små blå lågor flammade kring hans enda framtand. Han hade hvita mustascher, hvit rättarkrans och spännhalsduk, blå outslitliga kommissbyxor med skinn på knän och bak och träskostöflar. Bredvid honom satt Håka, före detta mordbrännare, numera kvastmakare. I fattighuset bodde han bara om vintrarne. Somrarne drog han omkring i bygden, ty han hade vandrareblod. Han var känd i hvarenda socken mellan Eksjö och Västervik. Man skulle aldrig lämna honom ensam i köken. I hans korg hade jag en gång släppt in en lefvande ekorre. —

I nästa fållbänk sutto Kitta På Sne och Falka-Stafva. Kitta hade tjänat piga i bättre hus, men en schersant hade gjort henne olycklig. Sonen som blef sjöman hade skickat hem pängar i många år, men så småningom upphörde sändningarne. Han var väl drunknad. Falka-Stafva hade varit regementshetär vid Smålands husarer. Nu var hon stendöf och använde sina hoptiggda slantar till snus. Hon hade inte ett grått hårstrå, ögonen voro svarta som kol, örnnäsa hade hon, som alltid var brun af snus, rynkig var hon som ett gammalt äpple, och kring for hon som ett torrt skinn.

I sängen midtemot satt Muffa-Lotta, som inte kunde tala rent. Hon kardade ull åt bondhustrurna och sprang med skvaller. Hon var krokryggig så att hufvudet tycktes sitta midt på bröstet och gnodde i ur och skur utefter vägarna med sin ullkorg, fick en kaffeskvätt här och en där. Det var en sport bland oss pojkar att kunna tala som Muffa-Lotta.

Bredvid Muffa-Lotta satt Lama Johanna. Benen voro förtvinade och hon måste ha hjälp med både det ena och det andra. Men sticka strumpor kunde hon. Hennes fingrar rörde stickorna blixtsnabbt och ögonen hade hon med sig. Hon hade en fix idé — att ett kärleksförhållande existerade mellan FalkaStafva och Håka. Det tjänade ingenting till att försöka ta henne ur den tron. Hon kunde ligga vaken natt efter natt och stirra och lyssna i mörkret, och när hon jagat upp sin fantasi tillräckligt väckte hon sin sängkamrat och bad henne dra eld på en svafvelsticka, ty det stod aldrig rätt till. Och Muffa-Lotta for upp ur sömnen och bad på sitt kinesiska språk Johanna dra ända in i Hälsingland. Och då vaknade kanske de andra. Grejsen svor så taket kunde lyfta sig och Kitta På Sne skällde och gnällde om nattfred och försäkrade att Falka-Stafva låg som död under samma fäll som hon — det var bara svartsjuka — hon skulle skäms och veta hut gamla lama människan — tänk om Johanna vore frisk och hade samma sinnelag — marskattorna voro som läsbarn emot henne, och en skulle vända ut och in på henne och titta på själen — håll dej still och sof ditt skrälle!

Och då teg Johanna. Hon våndades en stund och suckade och vred på så mycket af kroppen hon kunde tills hon somnade af trötthet vid att lyssna och stirra. Och snart hördes bara de sofvandes stånkande, Gremsingens pip i bröstet och en och annan snarkning.

I den återstående sängen låg stortjufven Stolpe. Han sof mäst nu på sina lagrar. Han var öfver 70 år och 40 af dem hade han varit i fängelse. Det var han som stal kyrksilfret i Håskulla kyrka med prästen Ekboms hjälp. Prästen stod själf i sakristian och langade dyrgriparne ut genom fönstret till Stolpe. Ekborn hängde sig i rannsakningshäktet, men Stolpe ville lefva och vittja flere kyrkor. Det lyckades också, men han blef alltid fast, ty kyrkstöld hade ingen välsignelse med sig. Han var far till en massa barn som alla hade samma tjufsena och voro fruktade i många kyrksocknar, ty de drogo sig ej för att ta till knifven om det gällde.

Man må inte tro, att gubben Stolpe var orkeslös, fast han sof för det mästa. Han var bara lat.

Hans sängkamrat var Blinningen, Johan Petter, blindfödd och f. d. elev vid blind- och döfstuminstitutet. Han representerade bildningen inom fattigstugan, ty han var den enda som kunde läsa. På vinterkvällarna, då hjonen trötta efter dagens ströftåg med tiggarpåsen sutto och dåsade i mörkret — ty ljus användes icke — tog Johan Petter fram den enda bok han ägde och läste med oändligt långsam söfvande röst igenom den från pärm till pärm. Han kunde den sedan många år utantill, men han satt ändå och fingrade på de upphöjda typerna alldeles som på institutet, ty det hörde till, han var lärd så. Boken var Den Blindes tidsförsonare, Stockholm, tryckt hos L. J. Hjerta 1842. Johan Petter var litet larfvig, litet fjollig, eller hur man skall säga. Han var en fyrti års man, yngst af hjonen. Lama Johanna påstod alldeles säkert att Regenta och han hade sitt ihop, men hur det var med det vet inte jag. Säkert är emellertid att Johan Petter var favoriten. Regenta var en frodig femtioårs människa med tjocka läppar, små talgiga ögon och lätt grånadt hår. Hon var despot och styrde med järnspira. Hon hade många år bott tillsammans med skinnskräddare Parath i Uddestorp, och när han dog — han frös ihjäl efter en vintermarknad i Ingatop ute på Bruzaholmsskogen — sökte hon och fick den just lediga och framstående befattningen som Regenta i fattigstugan.

När hon var på dåligt humör och skulle lifva upp sig med en kaffeskvätt och gick fram för att elda i spiseln, där hvart hjon hade sin egen kaffekokare stående, kunde den onde flyga i henne så att hon slängde alla de andras kokare utåt golfvet så sumpen yrde och skrek: Ja har ju sagt att spisen ä min!

— Spisen ä min, sa Regenta, var ett ordspråk i socknen.

Vid sådana tillfällen blef det lif i luckan. Grejsen svor och gubben Stolpe lofvade att skära af morlösa (matstrupen) på Regenta. Muffa-Lotta skällde på kinesiska och Falka- Stafvas ögon lyste som onda stjärnor. Hon ville bitas och rifvas, men Regenta var stark och satte henne i sängen så lumporna yrde.

Regenta bodde i vindskammaren. Det var liksom förnämligare. Så när hade jag glömt berätta att det andra rummet på nedra botten upptogs af gubben Geiz, f. d. husar och tokig, fast hans galenskap som oftast var af det mildare slaget. Han låg i sin säng höljd i trasor af de mäst vidunderliga slag och kulörer och lallade som ett barn, måste matas som ett barn. Men när han fick sina anfall måste han bindas. Då sköt han fradga ur den tandlösa käften och vrålade då och då fram rysliga svordomar, minnen från korpralstiden och rekrytexercisen vid Ingelsta skvadron.

Ja, nu sutto de där i sina fållbänkar allesammans. Ur de svarta munnarna stod andedräkten hvit, ty det var kallt i rummet. Blåsten hven i ett par trånga rutor. Den sura veden fräste och smällde.

— Ja, ja få la tömma körgen då, Albet lelle, sade Regenta, för han sa la ha en tebakers mä sej, när han går.

Hon började plocka opp innehållet på fällbordet.

— Åck åck åck, ja den frua, den frua! Si hva brö, hva brö, å vörtbrö te på köpet! å hva kôrf å hva fläsk — ja åck åck åck! — å hva ljus — ho tar sej rent å för när.

— I kan la tänna på ett ljus då, när en har lyse, sade gubben Sjöstedt.

— Ja vesst, vesst, Sjöstedt lelle, dä sa ja vesst dä. Ja sa bara gå opp på kammarn ätter svagelstecker. Ja si nu slipper den fattige å setta i mörker. Si en törs inte lämna nåra stecker här nere, för si gubba ä så ovâlia så.

— Hut, käring brummade Stolpe. Men vindstrappan knarrade redan under Regentas lispund.

Stolpe reste sig stånkande ur sängen.

— Ja en sa la glo på Gusslånet, då, ätter som dä likar sej te kalas.

— Steck inte dit klorna förrän dä bler ljus, för då får du mek å leka mä, varnade Grejsen. Nää du, Stolpafaen, Regenta sa räkna, innan du ger dej opp i maten. Sett logn, sa ja!

Regenta klef in.

— Si ja feck lôfven å ta rätt på ljusastaken också, si! Hva ä I oppe ätter, Stolpe? I har la inte vatt framme ve bordet? Si nu ble dä ljust — å s'ocke ljus, köpeljus ä dä, ja, en har då allri sitt maken, den frua, den frua, ja säjer då dä! Har I vet å tacka nu, era stackare? Ja, ja får la tacka då för mej å di andra. Gu ska löna hasskapet på den yttersta dagen i evihet amen, skulle inte sånt hasskap få sitta på nådatronen i hans rike, så kômmer la ingen in i saliheta, dä ljug dä!

— Ja tack, söta snälla! Hälsa å tacka så möe! Ja tack, då! ljödo några röster i korus.

Men Blinningen tillade: — Vell inte Albet ha ett Guss ord mä säj på vägen?

Regenta for ut: — Äsch, tösst mä dej, Johan Petter! Han vell läsa, stackarn — — Men Albet får la gå nu, innan dä bler nermörkt.

— Å, ja ä inte mörkrädd! Läs du, Johan Petter!

Jag visste att Blinningen blef ledsen, om han inte fick läsa för hvarje främmande som hade något ärende i fattigstugan.

— Sir I dä, Regenta, atte han vell! triumferade Blinningen och gräfde fram sin bok bakom hufvuddynan. Han började fingra på första sidan och stafvade i klagande tonfall:

Den blindes Tidsförsonare.

Stockholm, tryckt hos L. J. Hjerta, 1842. Stormäktigsta Allranådigsta Drottning! Detta första i Swerige werkställda försök att medelst tryckta upphöjda bokstäfver bereda Blinda tillfälle att sjelfwa lära sig känna och läsa sitt modersmål, nedlägges i underdånighet inför de Blindes och Döfstummes höga Beskyddarinna. Det nådiga hägn och Moderliga beskydd, hwarmed Eders Kongl. Majestät alltid täckts omfatta dessa wanlottade med-christna, inger mig den ljufwa förhoppning, att denna lilla samling af tänkespråk m. m., utgifwen till ljus och tröst på den Blindes töckenhöljda bana, skall med nådigt wälbehag af Eders Kongl. Majestät upptagas. Med djupaste undersåtlig wördnad, trohet och nit framhärdar Allernådigsta Drottning, Eders Kongl. Majestäts Allerunderdånigste och tropligtigste tjenare och undersåte O. E. Borg. Allm. Institutet för Blinda och Döfstumma den 8 Now. 1842. ABCDEFGHIJK — dä hörs bjällrer i Ekeberga li, sade Blinningen plötsligt och lyssnade.

Jag lyssnade också, men hörde ingenting.

— LMNOPQ — di kommer närmre, dä la nôen, sum sa te tôjet — RSTUW —

— Hva sa du setta å läsa upp alfabeten för? Dä vet du la, atte Albet ä lärder på förut, sade Regenta.

— Dä kan va, dä, invände Johan Petter, men när alfabeten *står* här, så sa en la läsa opp'et. Å seffrera å skiljeteckna mä. Men nu så kommer dä redia guss ord; Trösteoch tänkespråk. Tålamod besegrar allt. Flit bräcker mödans skal. Blott werksamhet är lif, och arbete är njutning.

Nu hördes bjällrorna närma sig i rask takt.

— Daglig öfning gifwer färdighet. Gör rätt, det är din plikt, gör godt, det är din ära, fortsatte Johan Petter i sorglig näston. — Där tro och kärlek styrka gifwa, försakelse blir lätt för menskan. — Di kommer hit,

åkara, sade Johan Petter. Nu tar di å ve grinna.

— Dä la nôen, som sa te klockarn, gissade Regenta och försökte se ut genom fönstret, som nu stod svart i kvällningen. — Nä, Jesses, di kör rakt på vårat, hva kan dä va för främmat?

Släden stannade utanför fattigstutrappan, tunga stöflar klampade på bron och i förstugan, dörren rycktes upp och in kommer Johan i Hafvik, fjärdingskarlen. Han kom tydligen »i dragande kall å ämbetets vägnar», ty han såg bister ut, en förkroppsligad bild af den hämnande rättvisan. Gubbar och gummor stirrade oroligt på den mäktige.

— Go kväll, sulle ja la sä, män dä egäntelien mä Stolpen och Regenta ja vell tala. Säj nu, Stolpe, har du son din, Calle, den lömmelen, gömder här nôenstans. Ljuj nu inte utan erkänn, för här sa i alla fall ble unnersökning och rumsterning. Finns han här, så säj ifrå du mä Regenta, å förvarra inte dett straff!

— Nää, fjärsman lelle, ja har inte sitt te nån Calle. Ä dä nôen aen sum har sett te Calle Stolpe? Nää, si dä! å faren sulle la va den närmasta.

— Inte har ja sitt te pôjken, sade Stolpe och spottade framför fjärdingskarlen. — Han ä la gammal nock nu för te inte hänga far sin i rockaskörta. Hva har han gjort för nôe nu då?

— Jo han kum ut ifrå cellera i Jönseping som i förgår, å han va inte väl utkummen förr än han geck på kroa å skar en bromsare ve bana, å när di sulle ta'an så skar han en två'l'tri te å smatt ut å kum unna. Å i natt så har di brötet sej in hos handlingsman i Höreda å di tror att dä ä pôjken din, för dä va nôen sum hadde sitt'an bortåt Hunnersta te.

Gubben Stolpes ögon glindrade.

— Ja ta'an den som kan, ho ho, men här finns han inte.

— Men han brukar ju allti bo här när han ä ute på illt å jävelskap. Säj nu opprecktit, um I har'an här! Jasså, I vell inte. Ja då får vi la bönna på å söka.

Han öppnade dörren. — Agust, binn marra ve broa å kum in, för här ska ble rumsterning. Lås farstedöra å ta u' nöckelen!

— Nej, låt mej komma ut först, Johan, bad jag.

— Köss, ä Albet här? Å ja sum inte så'an. Ja, dä bäst atte han går. Ajöss, ajöss, å hälsa så gôtt!

Jag tog min korg och gick. Yrvädret hade tilltagit, stormen hven i kyrkogårdens kala aspar. Jag tänkte på min vän Calle Stolpe, som varit så hygglig mot mig, då vi voro skolkamrater. Han var ju äldre än jag, men han var litet sen i skolan. Han låg inte åt vetenskapen. Vid det här laget var han väl aderton år. Hur många tallbössor hade han inte gjort åt mig, hur många enbågar hade han inte skurit för min räkning och hur mycket rackartyg hade han inte lärt mig. Hur m — —

— Hva ä du för en?

Ur dunklet bakom syrénhäcken vid kyrkogårdsmuren steg en lång figur fram. Mitt hjärta stannade. Jag kände igän silhuetten genom snöyran. Det var Calle Stolpe.

— Jasså, ä dä du, Albet! Ja så la, atte du kum ifrå fattistôfva. Hva ä dä för en släe, sum står där?

— Dä fjärdingsman.

— Jävlarrr — då bler dä å ta på luffen igän — jösses va ja ä trötter, ja har gått i ett gångane sen i går môra. Å i kväll hade ja tänkt å smita mej in, när Regenta hade gått opp på kammarn, å lagt mej på golfvet eller krôpet ôpp i spisen, men nu går dä inte förstås, för kärngera kan inte hålla tjåken — hva sae fjärdingskarn?

— Han sa att du hade skurit en bromsare — —

— Jojo du, di va på mej som fluger på sirap, men ja tappade u' dom lite krösamos mä svallingen blank — —

— Å så trodde di att dä ä du som har brutit dej in hos handlarn i Höreda —

— Hongri förstår du, gôsse, så dä ref å slet i buken, men ja skar bara å ett schok amerikanskt fläsk —

— Di söker efter dej på vind —

— Ha ha, låt dom snoka — å så har ja mä mej julklapp te gubbafasen, en kagge matsnus! Å den ligger här i snön bakom syrenera — du ä en bra pôjk Albet å du skvallrar inte, men säj åt gubben att han har snus här i snödrifva, när du går i julotta i öfvermôra. Men nu får ja ge mej i väg. Ligger sjön?

— Ja, nog har di gått'en, men inte ä han säker —

— Ja måste öfver sjön innan dä bler svart i kväll, för annars hittar ja inte dit ja vell. Håll tjåken, Albet, annars så vet du — —! Ajöss mä däj! Ja tar öfver åkern här å ner te sjön. Glöm inte kaggen!

Och Calle Stolpe försvann i natten och snöstormen.

Sedan har ingen hört af honom.

Konstnärslif.

Ett julminne.

— Ja, tänk hvad tiden går! Det är ju en sanning, som är upprepad till banalitet, men man förstår inte riktigt innebörden af den, förrän man passerat trettiotalet. Då bär det af utför, som om man halkade i en trappa. Och hvad åren förefalla onaturligt korta, om också dagarna synas långa hvar och en för sig!

Vi sitta i min ateljé. Skymningen faller på. Dyningen skvalpar sakta. En Norrlandsbåt, som passerar längst ute vid horisonten, har redan tändt lanternorna.

— Tänk, att det redan lider mot jul! Det var ju nyss vår — — —

— Blir du sentimental?

Min vän svarade inte. Jag fortsatte: — Jag tycker att vi inte ha något att beklaga oss öfver. Här sitta vi nu i ett varmt rum med både grogg och cigarrer, litet grå i skägget visserligen, men friska och arbetsdugliga. Skulle du vilja ha igen tiden för snart tjugu år se'n? Nej, min gosse, det vill du inte!

— Ja, men minns du vårt gudomliga lättsinne? Det är åtminstone en förlust att beklaga. Men svälten, den vill jag verkligen inte ha tillbaka. Jag föredrar kaviar och järpe och vältempereradt vin, ja, till och med sill och potatis. Men jag blir alltid nedstämd mot julan, kan inte hjälpa det. Julen hotar som en mara och jag

måste skrufva upp mig för att barnen icke skola märka något. När jag köper julklappar åt familjen, är det som allt det gamla hemska skulle hota mig igen. Den, som svultit som jag, glömmer det aldrig. Fy tusan! Skål! Jag minns en särskildt svår jul, och det är minnet af den, som sitter i och sprider sig och smutsar ner allt, ungefär som Pariserblått på paletten.

— Ja, vi svalt ju allesammans, åtminstone de flesta, men inte gåfvo vi oss för det. För min del tycker jag, att den där tiden är så godt som utplånad ur minnet. Jag minns inga detaljer längre. Det är som något förhistoriskt. Men kanske var du värre ute än vi andra.

— Ja, jag skall gärna berätta det. Kanske verkar det som en befrielse. Ja, herre gud, hvad man har varit dum, ty det berodde på min dumhet — delvis åtminstone!

Du minns, att jag förlofvade mig redan i Uppsala. Flickan hade litet pengar, fast det var, vid gud, inte orsaken. Du kan tänka dig, att det blef uppståndelse i hennes familj — gå och förlofva sig med en studentvalp, som inte ägde ett öre! Men hon stod på sig, och det eklaterades, sedan släktingarna på underjordisk väg tagit reda på, att jag åtminstone inte var någon Långholmskandidat. Du skulle sett med hvilken komiskt kylig reservation de behandlade mig. Och inte blef det bättre, när jag helt plötsligt slungade böckerna för att bli målare. Nu var jag naturligtvis spritt galen.

Den närmaste tiden efteråt minns du själf. Du minns skolan vi arbetade på, hur vi bytte ut studentmössorna mot slokhattar och lefde på kaffe. Nog var det underbart, att magarna höllo stånd mot den dieten. Tobak och kaffe och vid festliga tillfällen ett glas öl i något kafé vid en bakgata, medan vi stormade himlen i vår fantasi och kalfatrade allt. Ned med akademien och upp med oss själfva! Och om nätterna sutto vi i hvarandras kyffen och filosoferade och diskuterade tvärsigenom rökmolnen tills solen stack in hufvudet och födde oss en ny dag att filosofera bort. Hvarifrån fingo vi pengar? Det är mig ännu en gåta.

— Å, du minns väl, att vi målade kort till både påsk, pingst, lövhyddohögtiden och jul. Kort för 25 öre stycket.

— Ja, men när någon hade fått sälja för ett par kronor skulle ju allihop lefva på mecenaten. Nå, det var ju billigt på bolagskrogarna den tiden. Kommer du ihåg dillköttet och svagdrickat och när vi bjödo fyra sjåare på middag mot att de skulle sitta modell och du höll på att få stryk för att du karikerade dem? Men det svåraste var att alltid laga så att jag hade en tioöring öfver till porto hvar dag, ty vi skrefvo till hvarandra dagligen, fästmön och jag. Och färgen var dyr. Man gick och aflade milliondukar i hjärnan och målade i tomma luften, ty man hade inte färg. Kommer du ihåg, Olle, då jag hade köpt en heltub kadmium för fyra kronor? Han blef formligen ursinnig och skrek: är du galen, människa, jag som inte ätit se'n i förrgår! Hit med tuben på ögonblicket!

Han fick den och lyckades verkligen byta ut den mot en liten tub kromgult hos färghandlaren och få öfver tre kronor tillbaka. Se'n blef det fest på dillkött och öl. Man öfvervakades faktiskt för att ej få förfalla till excesser i fråga om färg och duk, då kotteriet var utan mynt. Kommer du ihåg Otto, som brukade säga: — Kom så gå vi hem till mig och röka middag!

Men allt det där minns du nog. Nu kommer jag till ämnet. Jag hade hyrt in mig långt ute på Kungsholmen hos en arbetarfamilj, som hade ett kallrum, smalt som en sarkofag och kallt som en sådan. Det blef höst med regn och rusk. Ingen ville köpa mina usla tafvellappar, och med mina blomsterkort och skämtkort hade jag redan tröttat ut pappershandlare och cigarrbutiker. Om dagarna gingo jag och ett par kamrater och tecknade gamla kåkar på Söder — lyckades sälja en och annan teckning för en à två kronor till antikvitetshandlare, i antikvariat eller till någon oförsiktig samlare. Men pengarna duggade allt mera sällan. Glåmiga i synen och rökande torrt i våra pipor släpade vi oss omkring i sta'n, och, när kvällen kom, ströko vi utefter kajerna och beundrade lyktreflexerna. Det blef klent med himlastormningen. Den uppträdde bara då magen någon gång

reagerade efter dillkött, ty då tillfälle yppade sig, åt man tills man blef rusig.

Du låg på landet då och hade det bra, du lycklige ost!

Våra öfverrockar hade naturligtvis gått all världens väg, våra skor voro trasiga, och vi måste göra uppfinningar för att dölja de värsta skavankerna i kläderna — ty utan snygga kläder går det inte. Det är som om förläggare och redaktörer skulle mer än andra dra sig för en man, som inte är oklanderligt klädd. Vi försökte sälja karikatyrer till tidningarna, men på den tiden gillades inga karikatyrer. »Ordentliga skola teckningarna vara», sade redaktören. »Inte duger det här! Det är ju bara öfverdrifter! Ser en människa ut så här, kanske? Gå på akademien och lär er teckna, unge man, och kom tillbaka då ni blifvit utlärd!» Och ändå visste vi, att våra teckningar voro bra.

Efter sådana afslag brukade vi allvarligt öfverlägga om lämpligheten att göra slut på en usel tillvaro. Vi gingo på Skeppsbron och tittade ner i det smutsiga vattnet, vi beundrade revolvrar i bodfönstren, vi fantiserade om cyankalium, som vår Uppsalakamrat, du vet, klarade sig med.

Och på kvällarna kröp jag ned i min kalla bädd med skrikande mage och låg och stirrade på brandmuren utanför fönstret tills jag domnade.

En morgon, det var två dagar före jul, brydde jag mig ej om att stiga upp. Jag hade inte ätit på två da'r och var för öfrigt undernärd sedan längre tid. Min värdinna kom in framemot middagen och frågade hur jag mådde. — Jo, tackar bra, sade jag, men jag tänker ligga i dag, jag är trött.

— Men ska' inte herrn äta, då? Jag springer så gärna ned på magasinet och hämtar lite kallskuret, om herrn ger mig pengar.

— Nej, tack, jag är inte hungrig.

Hon muttrade något och gick.

— Men hvarför skref du inte till din fästmö? Hon hade ju pengar.

— Ja, det var det, som var det dumma. Jag hade inte med ett ord låtit henne veta, hur det stod till, och inte kunde hon med egna ögon öfvertyga sig om något rörande mig, ty konvenansen tillät, gudbevars, inte att hon reste upp till Stockholm för att hälsa på mig. Ung och glad och oerfaren som hon var, hade hon inte en tanke på annat elände än det, som händelsevis kom henne under ögonen. Hon trodde naturligtvis, att jag var lifvad och elegant som då vi förlofvade oss. Jag skulle ju bli en stor målare och världen måste leka för mig och le åt mig.

Nå — jag låg hela dagen. Tredje dagens svält är inte svår alls. Man bara slöar till och känner sig trött. Jag somnade och vaknade och somnade igen, omväxlande, tills det blef natt. Jag låg och stirrade på den fördömda brandmuren, som upplystes af gatlyktan nedifrån djupet af gatan. Jag låg och målade alfresco på den i tankarna, tills jag sjönk i dvala.

Jag for upp i sängen, badande i svett. Pulsarna bultade i tinningarna. Men hvad var det? Brandmuren var ingen mur längre. Det var en väldig tafla med ett landskap. En väg slingrade sig mellan gröna trän under sommarmoln.

Jag gnuggade mig i ögonen. Jo, jag var riktigt vaken, men jag hade feber. Jag vet ju, tänkte jag, att det är en brandmur och ingen tafla. Alltså är det här hungerhallucinationer, sade jag till mig själf.

Nå, låt gå då för hungerhallucinationer! Gärna för mig! Men konstigt är det, att jag inte kan tänka bort landskapet! Det vore väl själfva tusan!

Jag steg upp, men raglade som en drucken mot dörren med en väldig duns. Det blef lif inne i rummet bredvid, där mitt värdfolk låg. Någon strök eld på en tändsticka och jag hörde steg af nakna fötter närma sig. Min värd gläntade på dörren.

— Hvad är det fråga om? sade han.

— Jo, kom in, herr Lundgren, och säg om inte det där är ett landskap, en tafla, svarade jag och pekade ut genom fönstret.

— En tafla? Herrn yrar, herrn drömmer. Drick ett glas vatten och gå inte och stollas på det här sättet, så en stackare inte får sofva, när man har arbetat hela dagen. Tafla! Hva' ä' dä' för galenskaper?

— Ja, kanske det inte är någon tafla, då! Ja, ursäkta att jag störde, jag har visst drömt. Godnatt!

Lundgren gick småsvärjande och lade sig.

Men visst var det en tafla! Herre gud, jag ser ju så tydligt alltsammans, trädstammarna och löfverket mot luften! Jag måtte ha feber!

Jag kröp till sängs och låg och försökte arbeta bort taflan ur min hjärna, tills allt blef ett kaotiskt virrvarr af färger och linjer. Jag kände ingen hunger och jag funderade öfver detta egendomliga faktum tills jag somnade igen.

Jag vaknade långt fram på dagen vid att fru Lundgren tämligen omildt skakade på mig.

Jag for upp. Svetten rann i strömmar öfver hela min kropp.

— Inte duger det här, sade hon. Herrn är sjuk. Och inte har herrn ätit på öfver ett dygn. Ursäkta, hur är det, kanske herrn inte har några pengar? Vi ha talat, Lundgren och jag, om den saken.

— Jo vars, nog har jag pengar, men jag är bara trött. Kan jag inte få sofva i fred? Det var då själfva — —!

Jag kände ett nervöst utbrott af vrede vara i antågande.

— Ja, men nu har jag en kopp buljong här och en smörgås, och nu är det bäst att herrn sätter i sig det som bjuds.

Buljong! Jo, jag kände doften i näsborrarna, men den äcklade mig.

— Ja, kanske det, snälla fru Lundgren, svarade jag för att låtsas sentera hennes vänlighet, samtidigt som ilskan hotade bryta fram. Men lyckligtvis segrade det lilla förstånd, jag hade kvar. Jag bad henne ställa koppen på en stol vid sängen, och hon gick.

Med darrande händer förde jag koppen till munnen och jag sväljde ett par klunkar. Men du vet hur det är, då man svultit allvarligt en längre tid. Kroppen vägrar absolut. Jag lyckades ställa koppen ifrån mig utan olyckshändelse, och så rusade jag upp. Efteråt hade jag all möda att åter krypa i säng, och se'n minns jag intet förrän följande morgon, då jag vaknade vid buller i rummet utanför.

Jag kände igen rösterna. Det var Olle och Otto och En tub aflägset, som vi kallade honom. De voro mycket högljudda.

— Sjuk, hörde jag Olles röst, han är inte sjuk, han är bara lite sugen, men det ska' vi snart ändra om. Det är ju julafton i dag, vet ja'! Och här finns mässing, ska' lilla frun tro!

— Jo, han ä’ sjuk, å’ ja’ har telegraferat efter hans fästmö. Hon telegraferade i går kväll, men det va’ omöjligt att få lif i honom, å’ så öppnade ja’ telegrammet, här ä’ dä’ för rexten, läs själf: — Hvarför inget bref. Svar omgående. Å’ ja’ telegraferade: — Herrn sjuk, kom genast, dä’ va’ ju riktigt? Ja’ bjöd honom buljong i går, men den kunde han inte få ner —

— Gunhild ja, jag hade ju inte skrifvit på två da’r! Och det kom jag ihåg först nu. Då måtte jag vara sjuk — —

— Äsch, han kryar nog till sig, bara vi få hand om honom, hörde jag Olle igen.

— Men han sofver än!

— Det är väl inte värre än att vi kunna väcka honom.

Och de tre stormade in.

— Fy f-n hvad du ser ut! Alldeles som en sillmjölke i synen. Vi kunde förstå, att det var något tokigt med dig, efter du varit osynlig så länge. Men opp med dig nu! Tuben har fått julpengar och här ska’ festas. Vi ha redan ätit frukost och äro pin lifvade. Vi blefvo utkörda från »Runan» för att Otto spelade munspel. Släng på dig paltorna med samma och ligg inte och såsa så där!

— Ja, men jag tror verkligen, att jag är sjuk. Jag har inte ätit se’n jag vet inte hur länge. Jag orkar inte gå opp.

— Kan inte det här hjälpa dig på benen? frågade Olle och drog fram ett stort papper ur fickan. — Det är »Runans» matsedel, som jag högg innan vi blefvo utkörda. Hör på nu: Smörgåsbord 30 öre, utan vidare spisning 50 öre. Nu har du left så länge på utan vidare spisning, så du kan behöfva litet smörgåsbord. Buljong 25 öre, hvitkål 30 öre, tänk på frikadellerna, kabeljo 30 öre, tänk på supen till den. O. s. v.! Och tänk på ölet och kaffet och konjaken och cigarrerna och mat igen, tre gånger om da’n och allting fritt. Och se’n gå vi till Blanchs och höra på Stanék, och se’n gå vi hem till Tuben, för han ska’ köpa chianti, och — —

— Jag får väl blåsa lif i den tusan, sade Otto och tog fram munspelet. Han preludierade en stund, och så började han säsongens målarvisa. De båda andra stämde i med full hals:

»Jag är en liten flicka fin, min pappa heter Gredelin, han håller målarmagasin och säljer färg med värdig min. Jag i en målarkladd är kär, min målare på modet är, har vida byxor, sammetsrock, men sjunger lika glad ändock: Tarara-boom-de-ay — —

Det värkte i mitt hufvud. Jag trodde att jag skulle svimma. Jag försökte le, antagligen matt.

— Nej, på dej biter ingenting, din dömåns, sade Olle. — Hör ni pojkar, jag tror det är bäst att vi knalla sta’ och hämta en läkare! Det här duger inte, han är ju hvit i ansiktet som en kyrkvägg!

I samma ögonblick hörde jag en välbekant röst ute från tamburen.

— Pojkar, sade jag, ni få gå nu, för min fästmö kommer. Adjö med er, kila på bara!

Med ens kände jag mig så stark, att jag kunnat hoppa ur sängen. Det är märkvärdigt med den där kärleken, eller hur?

Och förbi de utgående trängde sig min fästmö, frisk och rödblommig af vinterkylan. Tja, sådant förstår du!

— — —

— Jag?! Jag känner mig frisk som en nötkärna, men jag har varit litet sjuk, antagligen förkylning, ljög jag. Nu är jag alldeles bra.

— Men vågar du verkligen gå upp? Du har ju haft feber och yrat. Nå, kläd på dig i så fall, så gå vi och äta frukost! Jag stiger ut så länge och pratar med gumman.

Egendomligt! Jag kände mig bara litet matt i knäna. Hunger kände jag fortfarande ingen. Det måste vara nervositet och bli en fruktansvärd reaktion efter, annars är det ett underverk, tänkte jag, medan jag klädde mig. Jag sökte göra mig så elegant som möjligt, trots alla bristerna i mina kläder. Nå, så var jag färdig.

I tamburen sade min fästmö: — Men du får inte gå ut utan öfverrock, det vore ju vansinnigt, när du legat sjuk.

— Jag begagnar aldrig öfverrock numera.

— Men nu *måste* du ta på den.

Här måste sanningen fram.

— Jag har ingen öfverrock.

— *Har du ingen öfverrock?!!*

Den mest ohöljda förvåning afspeglade sig i min fästmös ansikte.

— Nej!

— Hör du! — och hon öppnade nervöst tamburdörren. Ute i trappan tog hon mig i båda händerna, såg mig i ögonen och frågade:

— Har du lidit nöd?

— Ja, mycket!

— O, jag i min enfald och oerfarenhet, som aldrig tänkt en tanke ditåt! Men hvarför har du inte skrifvit något om detta? Det är orätt af dig.

— Kanske, men man vill ju bevara skenet så länge som möjligt. Nu förstår jag att det också berodde på enfald och oerfarenhet.

— — —

— Men nu gå vi till Rydberg och äta en riktigt stadig frukost, sade hon.

— Nej, på Rydberg kan jag inte visa mig med de här kläderna. Jag vet knappast om jag ens kan visa mig ute med dig!

— — —

Vi gingo till en mindre elegant lokal, och jag fick berätta. Jag berättade ganska ohöljdt. Nå, det var inte vidare lifvadt, men det kändes bra att ha det sagdt.

Och jag åt. Jag åt som man äter i ungdomens vår. Att jag inte blef dödssjuk, är mig oförklarligt, men läkare ha sagt mig, att återseendets glädje plus en sund natur *kan* ha den effekten.

Min fästmö måste resa med middagståget. Föräldrarna medgåfvo ej permission mer än mellan ett par tåg, och det var ju för resten julafton.

Vid Centralen gaf hon mig alla sina pengar, det var en hel del sedlar. Jag skall alltid minnas uttrycket i hennes ögon, då tåget ångade ut från stationen.

O, du heliga lättsinne! Jag löste igen mina kläder och min öfverrock, sökte upp kamraterna och bjöd dem på festmiddag. Det blef fröjd i hjärtan och pokaler. Pengarna togo slut så när som på ett par kronor.

När jag kommit hem sent på natten, kom reaktionen. Jag föll i gråt. Jag tände icke genast ljus, utan satt på sängkanten och snyftade i mörkret. Samtidigt infann sig också fysisk reaktion. Spänningen hade varit för stark på båda områdena.

Jag tände ljuset för att gå till sängs. På bordet låg ett bref. Jag bröt det som i en dröm och läste. Det var från en gammal Uppsalakamrat, som gifvit studierna på båten och blifvit stor källarmästare.

»Vill du dekorera mina matsalar och mitt kafé? Du får bara tusen kronor, men du äter och bor naturligtvis fritt hos mig. Jag hade tänkt, att den här beställningen skulle komma som julklapp.»

Jag låg sjuk i en vecka. Min fästmö kom upp och skötte mig under tiden. Året därpå gifte vi oss. Se'n vet du resten.

Men jularna ä' till för ungarna och inte för sådana som jag.

Det var nermörkt, jag stängde ateljén och vi gingo genom skogen upp mot stugan, som strålade af ljus och värme.

Haröns omvändelse.

Då jag sist var på Harön frodades Nåden där i mer än tropisk yppighet. Tre kolportörer hade fullt schå och höllo på att äta ut kapellpredikanten, den de nedsvärtade vid kafferepen, så att han till slut inte var värd mer än en rutten strömming, fast han egäntligen var så hygglig och renhjärtad som en präst kan vara. Hvilket ju också är ett betyg, om icke precis stora A. Till och med skeppar Karlsson var omvänd och lipade som en sill vid bönemötena och om nätterna stånkade han och vred sig under tyngden af sina synder, så att gumman till slut måste låta honom ligga på kammarn för att få en blund. Ty någon måtta skall det väl vara i alla fall. Och Antinus Söderberg, som nyss suttit inne för slagsmål och våldsamt motstånd mot polis, hade blifvit mjuk som en benikemask och hängde på frälsningsarmén så ofta skutan var i stan. Kolportörerna blefvo stinna som korfvar och skeno af flott kring de nådeförkunnande trutarne.

Fruntimmerna klagade visserligen att intet blef gjordt för Nådens skull. Den inkräktade på fisket och jordbruket och ön tycktes vara till för kolportörernas skull. Men riket ofvanefter är ju i alla fall värdt mera än det jordiska och nog var det skönt att den eländiga supningen hade tagit slut. Fast inte hade det skadat med lite mindre religion och lite mera arbete. Men fruntimmerna äro nu en gång sådana, att de inte kunna få Nåden i så hög grad som karlar. De ha ett slags praktiskt förstånd, som säger dem, hvar det nödvändiga värdsliga skall ta vid, när himmelriket börjar inkräkta på ekonomien. Emellertid hade kolportörerna det bra på alla vis och det var väl hufvudsaken.

Men när jag nu kom till Harön efter två års frånvaro, hörde jag redan på långt afstånd ett handklavers glada toner. Handklaver hade varit bannlysta af kolportörerna. Och när jag lagt till och beslagit segel och gått i

land och knogade uppför Mårdbärget, ljöd redan tramp från en dansbana. Och när jag kom fram dit, dansade gubbar och gummor och pojkar och flickor »skojarn», en gammal skärgårdsdans, så att stickorna röko ur plankorna. Det var som det skulle vara, tyckte jag. Och när jag hälsat på samtliga, gick jag och satte mig hos skepparn på *Albrektina,* min specielle vän. Han berättade följande, då vi senare på kvällen sutto i hans trefliga stuga vid en kask:

— Det hade gått så långt med relanjonen på Harön att alla bara grät, men kallpittörerna, de bara skrattade af salighet, så deras stora magar hoppade. Och pängar hade de tiggt ihop, så de funderade på att köpa sig jordlappar och bygga hus. Och jordbruket låg nere och det slarfvades med fisket och i kapellet blef det mässfall gång på gång. Men så kom det en sådan där författare dit, en hygglig karl, som bara satt och skref dagen i ända. Han hade med sig konserver och lagade maten själf och kokade kaffe och bjöd alla som kom. Men han låste aldrig in maten, utan den låg i sina burkar i köket hur som hälst. Och en morgon var alla burkarna borta. Han blef förstås ledsen och undrade, att något kunde komma bort på en ö, där alla hade Nåden. Men ett par dar efteråt försvann en fårkropp för skräddarn på Norrudden. Och han gick till den här författarn, eller hvad en skall kalla honom, och frågade, om han inte ville ha igän sina burkar. »Visst vill jag det», sa han. »Men det är väl omöjligt.» »Om han vill kosta på en femma, så har han dom igän om ett par dar. De har stulit från mej också, och jag, som inte har så godt om pängar, kunde gärna få vara med i den där femman.» »Men hur skall det gå till?» frågade författarn. »Vi går till båtsman Fånglina; han skaffaret tillrätta.» »Men hur skall han kunna göra det?» »Han har svartkonstbok, och den slår aldrig fel.»

Då blef författarn förstås lifvad för saken, för han kunde få något att skrifva om, och han gick med till Fånglina. Och Fånglina sade som sanningen var, att han inte kunde säga, hvem som stulit konserverna och fårkroppen, men han kunde sätta dirrhé eller utsot, som vi säger, på den, som gjort det. Och hjälpte inte det skulle han kunna skaffa dom ondt i ögonen. Och så var det att ge akt på om någon på ön fick ovanligt med utsot — den var det.

Men författarn ville nödvändigt se svartkonstboken. Det fick han inte, för då skulle den förlora sin kraft, sade Fånglina. Fånglina fick sin femma, och sen var det bara att vänta.

Och de behöfde inte vänta länge. För samma dag hade det varit trettondagskalas hos vaktmästar Lundgren och där var alla tre kalpittörerna. Och antingen de hade ätit för mycket eller fått något galet i sig, så fick de alla tre en sån utsot, så de sprang på prevetet som tokstollar, och det varade inte bara en dag, det varade en vecka, och till slut så låg de i kojerna och kunde knappt säga mamma och som schelett såg de ut. Och vaktmästar Lundgren måste ta ut doktare från Stockholm, och det kostade grofva pängar.

Nu kunde förstås skräddaren på Norrudden inte hålla babblan, utan öfverallt där han sydde, så talte han om alltihop om författarn och sig själf och Fånglina och kallpittörerna. Så de blef skyllda för tjyfveriet. Och nu vet väl Engström, hvad jag tror om det, men jag tycker, att det är bättre att såna där latstöflar blir skyllda för tjyfveri än att de får stanna kvar på ön. Det sa jag också, och alla fruntimmerna var med mig. För fruntimmerna hade så småningom begripit, att det skulle gå åt hälsike med både fisket och åkern, om inte dom där jäklarna kom bort. En kan väl tro på Gud utan kallpittörer. Det var Antinus Söderberg, den fylltratten, som började rumstera med dom. Han trodde på Fånglina som på vår Herre, och det gör nog de flästa, utom jag, fast underligt ser det ut att kunna peka så rätt efter bara en liten bok. Det första Antinus gjorde var att be styrman på Östanåbåten att ta hem två liter, och när han fått dem och lifvat opp sig så han fick humör, så gick han hem och klådde alla tre kallpittörerna på eget bevåg — det vill säga, han fördärfvade dom inte, men han gaf dom på döpelseklumpen så de lofvade att flytta med nästa lägenhet.

Nu var det förstås inte kallpittörerna, som hade stulit grejorna, utan det var väl lumpsamlarn, som seglar omring här i skärgården. Han är tattare och hans pojkar är som ålar och käringen går och tigger. Men tur var det för Harön, att kallpittörerna kom bort. För nu fiskas det och jag vill se såna åkrar på en annan ö! Det kan

ju hända att pojkarne tar sej en liten sup för mycket, men arbetar gör dom, och det där förbannade lipandet är det slut med. Nu tar ungdomen sej en dans när det passar och en sup när det passar och det kan ju hända, att det går på sned för en flicka då och då — men det är väl som det skall vara. Vi har varit likadana allihop från begynnelsen, och träffar jag någon kallpittör eller komminister, som förmanar, så säger jag som vår frälsare: »Den där utan synd är, kaste första stenen!» Hufvudsaken är att det arbetas! Sen må det komma olika regeringar och relanjoner och länsmänner, det spelar ingen roll, hufvudsaken är, att det görs nånting. När hvar och en sin syssla sköter, så går oss väl, ehvad oss möter — det är ett gammalt bra ord. Här kommer dom med förbud nu för tiden. Dumheter! Komma till fullvuxet folk med förbud! Jag gör hvad jag vill, ursäkta, att jag säger det, men det gör jag. Har jag inte seglat min skuta med förtjänst i tretti år, hvafalls? Och så kommer jag in på en krog i Stockholm och vill ha mat och nubben, och de svarar, att jag får vänta så och så länge, fast källarmästarn inte vill något hällre än sälja mat och sprit! Det är ju så dumt, så ett får skulle stifta bättre lagar. Men det ändrar sig nog. Jag tror att det är någon som stjäl — för det hela beror väl på ekonomien. Eller kanske det är många som stjäl. Inte vet jag, men konstigt ser det ut. Att det inte är renhårigt med alla dessa förbuden, det kan ju en blind se. Eller hvad säger Engström?

— Ja, hvad skall jag säga? Först vill jag säga, att det var bra, att ni fick bort kallpitörerna och att ni har börjat få litet trefligt på ön igen. Och att det arbetas med fiske och i åkern. För rästen tycker jag att alla förbud äro dumma, då de gälla vuxet folk. Ty en karl gör hvad han vill trots alla förbud. Jag själf till exempel har skaffat mig en hel apparat för brännvinsbränning för det fall att det skulle bli spritförbud. Då kommer jag att sitta hela dagarne nere i min ateljé och bränna under det jag skrifver och gör teckningar eller målar. Jag tycker, att det är ett göra för en karl.

— Men låt ingen kallpittör komma in på ön, Engström, hvad han gör, för han anmäler på fläcken, om han inte får procent på tillverkningen! Kan han bara hålla sej god vän med länsman och häradshöfdingen, så kan han bränna hur som hälst. Det är mitt receft! Godnatt! Ska han gå redan? Jaja, en behöfver sofva ibland. Men nu ska han inte tro, att jag tror på Fånglina, men si, vi rospiggar är ett särskildt släkte, vi tål inte dumheter och öfvergrepp, de kallar, om de nu kommer från kallpittörer eller regering. Skrif om det, och hälsa från oss. Ja, godnatt, godnatt, gå rätt ner öfver bärget — gå inte samma väg han kom, för där är krångligt, när en går utför. Har han lykta? Jaså, elektris! Jo, jag tackar, jag. Ja, adjö då, hälsa regeringen och säg, att det inte går på det viset. Skål — skål!

Min första jakt.

När man går i 6:2 och vaknar en strålande majmorgon vid att rummet är fullt af sol och medvetandet att det är söndag plötsligt står klart i ens hjärna, är denna verklighet i sin förtjusande nakenhet tillräcklig att lika plötsligt göra gymnasisten till världens lyckligaste människa. Och stå stjärnorna dessutom så gynnsamt, att det är pingstdag och man således också har annandagen framför sig i samma skuggfria perspektiv, så förlänga sig dessa fattiga fyrtioåtta timmar för fantasien till lika många æoner af paradisisk tillvaro, utnyttjad på det mäst raffinerade sätt.

Och medan man sträcker sig i sängen som en ung katt, ge sig tankarna på ströftåg i en himmelsk bazar af pojknöjen. Det är bara att välja. De ligga utbredda på vårgröna brickor och äro rena guldet. De kosta ingenting. Tag bara!

Så var det också denna pingstmorgon, och jag och kamraten, som sträckte sig i andra sängen, hade redan valt.

I hörnet vid bokhyllan stod en gammal mynningsladdare, hvars pipa var fastbunden vid stocken med mässingstråd. Detta i alla hänseenden fruktansvärda vapen hade vi kvällen förut fått låna af ölutköraren som bodde i samma gård. Det skallrade olycksbådande då man skakade på det, men »ännu var pipan utan fel, och hanen gaf eld som fordomdags, det var nog af!»

Af samma välgörare skulle vi också få låna hunden, som vaktade ölvagnen, medan ägaren var inne i husen. Det var en smutsig, svart pudel, för hvilken skogen var lika full af hemligheter som för oss.

Kruthorn, hagelpung och väska hade vi också lånat, men från annat håll.

Och cigarretter hade vi, ty till skogens klyftor och snår nådde icke lärarnes blickar.

Att det icke var jaktsäsong sväfvade vi i naiv och lycklig okunnighet om. Och att den skogspark, vi ämnade göra osäker, var fullkomligt blottad på vildt och dessutom tillhörde staden och att allt skjutande där var strängt förbjudet, ingick icke häller i vårt medvetande. Men hvad gjorde det förrästen? Jag var den vilde jägaren, och hvart hagel i pungen var en frikula stöpt under besvärjelser.

»Hjälp, Samiel, hjälp! skallade det hemskt i vargklyftan.»

Stolta skredo vi midt på den vaknande gatan ut mot tullen. Pudeln var arg och ville inte gå i band i djurisk okunnighet om sin upphöjelse till stöfvare. De söndagsklädda människorna betraktade oss undrande och oförstående. Eller kanske afundsjukt. Några folkskolepojkar kastade glåpord efter oss.

»Getter, gnetter, loppor å löss!»

Ty elementarskolans elever kallades getter. Folkskolans hette kalfvar.

Men vi hade nu inte tid att börja slagsmål. Vår uppgift var en helt annan, om icke högre, så af större intresse för tillfället.

Snart befunno vi oss i skogen. Vi bundo pudeln vid ett träd och laddade med förenade krafter. Det tog tid, ty vi måste sammanjämka våra åsikter om krutladdningens storlek, mängden af hagel och tidningspapper. Men slutligen var dödens synrör i ordning, vi drogo lott om hvem som skulle skjuta först, släppte pudeln och väntade att ögonblickligen få höra dref. Ty att hararna stodo tjockt som sill i skogen betviflade vi icke ett ögonblick. Det hade ölutköraren sagt.

Men pudeln gnodde direkt hem, följande sin öfverlägsna instinkt. Och där stodo vi långa i synen. Vi tände som ersättning våra cigarretter och började smyga som de skinnstrumpor vi inbillade oss vara. Man skulle ju kunna öfverraska en hare, om lyckan var god.

Med rynkade ögonbryn och mördande blickar på hvarandra, då någon trampade på en vissen gren, smögo vi på huk fram mellan stammarne.

— Hva i hälvete ä ni för ena, som gå mä byssa här? skallade plötsligt en grof röst.

Vi stannade som förlamade. En karl närmade sig springande. Det var en gammal man med grått skägg. En knölpåk höll han i sin håriga näfve.

Vi stammade något om harjakt.

— Vet ni inte för det första att haren inte ä loflig så här års, å för dä andra att dä kostar femti kronor te lossa skott här, å för dä tredje att här finns ingen hare, vet ni inte dä, pojkdrumlar?

Men med ens fingo hans ögon ett vänligare uttryck, och rätt som det var började han gapskratta.

— Ta hit bössan, får ja si! Kors i jösse namn, är dä den där ni skulle skjuta mä? Nä, håll i mej! Å laddad ä ho också! Nä, följ mä mej pojkar, ska ja hjälpa er te kratsa ur skottet. Ni hade kunnat skjuta er alldeles fördärfvade. Hva kan dä va för tokstollar som sätter såna här i händerna på barn? Ja ä skogvaktarn, förstår ni, men ja ha vari barn själf, så ja vet hur dä ä, ska ja säja.

Färgen hade så småningom återvändt till våra kinder och vi följde den vänlige gamlingen fast med betydligt nedslaget jägarmod. Hans stuga låg alldeles bredvid.

— Hemma hos mej ska ni få si på harar som kunde passa såna jägare som ni ä. Har ni sett kaniner, hva?

En lysande idé flög igenom min kamrats hjärna.

— Säljer skogvaktarn kaniner? frågade han.

— Åja, det kunde väl inte vara så omöjligt.

— Ä, låt oss köpa en då!

— Ja, ja förstår dej, din lille klippare, du vill komma hem och inbilla morsan, att du har skjutit hare, ä dä inte så? Ja nog kan ni få köpa en kanin alltid, dä går nog för sej, dä! Men först ska skottet ur den här sprutan.

Så gemytliga äro inte många skogvaktare efter infångandet af tjufskyttar. Gubben tog ut skottet, hvilket han försäkrade vara tillräckligt att ta lifvet af oss båda två, ty bössan hade ovillkorligen sprängts. Och sen valde han ut en vacker hvit kanin åt oss.

— Ja ska väl hjälpa er mä den här, så han sir ut som en hare ska si ut. Å fast dä ä pingstdan, så ska ja ta å skjuta'n å passan åt er, era filurer. Sen kan ni slå i hvem som helst att ni har varit på harjakt.

Kaninen togs ut i skogen och sköts med gubbens bössa och hade snart granris i magen som en riktig hare. Sedan fingo vi kaffe och skogvaktaren fick 2 kronor, hela vår kassa, fast han bara ville ha 1: 50.

— Välkomna hit igän, pojkar, men utan bössa, förstår ni! Ajöss, ajöss!

Min kamrat, som fått idén, fick bära väskan med kaninen, hvars ben stucko långt ut och förkunnade bragden för den afundsjuka mänskligheten. Jag gick stolt bredvid med bössan. Och som unga gudar vandrade vi hemåt.

I solbaddet utanför bryggeriet stod polisen Gustafsson med händerna på ryggen.

— Hvar har ni skjutit kaninen, pojkar? ropade han.

Kaninen, svarade vi föraktfullt. Det är hare som vi jagat.

— Försök inte mä mej. Hararna ä inte hvita så här sent på året. Dä tycker ja ni borde veta, som går i skolan. Den där har ni skjutit mä silfverkula hos skogvaktare Svensson. Vore dä hare skulle ni ha fått följa mä te kontoret.

Vi tittade på hvarandra. Tänk så gubben hade skojat med oss! Låtit oss gå som dumbommar genom hela gatan!

Och hemma lyckades vi inte bättre. Vi voro stukade.

Men dä var pingst och solen sken och vi hade ledigt. Andra äfventyr lockade.

Ett Uppsalaminne.

Hei! quam lustica res est plitis clappere Braccos, Paltibus & Korfwis cum fotis gifwere sparcos. Ej! Ej! Sconite nos, tum alta voce scricabunt, Tittlos & magnos in Byxis reddi gifwabunt, Grefwi illustres, vos, vos omnes Herri Barones, Slippite nos Pylsos, nos Hundos nosque Cujones. Cujete, liggite, cræcit' abhinc jam dicimus illis, Lydigi mox erunt, multum piscati catillis. Ordini jam sequitur Pennum piscatio dira, Dendimus hos Staclos in bordo stenckico svira: Quando coeperimus, Pennes tum Glasa fyllabunt, Rensent & stoppent (sc. Pipas) digitisque ljusa snytabunt Talgbacumque rökent — — — — — — — — — —

Upsaliæ d. X. Oct. 1748.

Dessa föga djupsinniga, men som tidsmålning icke alldeles värdelösa verser stå att läsa på insidan af permen till en gammal Virgilius, som är i min ägo. På det solkiga titelbladet står bland en massa okynne med samma handstil skrifvet: *Vale Wimäraby P. M. Smolandus.*

Stafningen »Wimäraby» saknar ej sitt intresse såsom påminnande om den gamla sägnen, att de tattare och hästskojare, som grundlade Vimmerby, lära ha börjat sin ansökan om stadsrättigheter hos konungen sålunda: *Wi Märabytare* etc. Efter dessa ord skulle staden ha fått sitt namn. Sit venia parenthesi!

Den bondestudent, som nedskrifvit och kanske som djäkne författat de naiva verserna, hette för resten Petrus Marksarius efter fadern Markus och modern Sara, hvilka långt nere i Vimmerby socken sparade åt sonen i hopp att en gång få se honom som ordets väldiga förkunnare i den kyrka, där han undfått dopet. Men Petrus återsåg aldrig hembygden. Efter några års mycket oteologiskt studentlif axlade han sin ränsel och begaf sig till Stockholm, där han tog hyra på en holländsk galeas och kvitterade fäderneslandet för alltid. Hans öde är okändt.

Om denne Petri Marksarii lifsåskådning har symboliserats af hans verser, hvilket är mycket troligt, och hans lärdom af deras latin, hvilket är nästan lika troligt, vill jag gärna i inbillningen göra honom till en af hufvudtyperna i hans samtids studentlif, något af Fältskärns Åbotyp Eudoxius Lejonfält eller ditåt, fast med säkerhet lättsinnigare, en groflemmad bonddräng, hvars heta småländska blod kom pliten att sitta löst vid sidan, som svor och domderade och drack mycket öl och dåligt vin på de små krogarne i Uppsala, som ständigt var färdig till gruff med stadens borgare, och hvars klassiska vetande antagligen icke sträckte sig långt utöfver det redan under djäknetiden inhämtade *pix pons ibi, conjux tibi*! Det grekiska paradigmat πούνχομαι, σπυθήσομαι, πεφύλλϱαϰα, ἐδιλλεϱψμην (púnchomaj, spytésomaj, pefýllraka, edillerómen) låg väl ännu latent i dåtida studenters hjärnor.

Hvarför jag frammanat den småländske studentens skugga?

Dess konturer äro så otydliga, att de påminna om det Stjernhjelmska ὄναϱ σϰιας en skuggdröm, men ur hans hexametrar slår oss det gamla studentöfvermodet tillmötes, det brutala och oresonliga uttrycket af en lifskraft, som helt enkelt är nödvändig för att motväga De Fyra Fakulteternas tryck uppifrån. Petrus bör visserligen vara ett varnande exempel, och tiden har mildrat studentikositetens former, men medelvägen är den mest förgyllda af alla vägar.

O Uppsala! Ligger du kvar på samma ställe än? Gruffas det på ditt torg? Gås det gåsmarsch än som fordom, och genljuda de nattliga gränderna af gälla polispipor, medan snabba studentklackar smälla i ökande takt under lyckliga skyltflyttningars upptäckt?

»För det han af okynne släckt en lykta, pliktfälldes studeranden A. L. J. Engström 15 kronor», hade det stått i tidningen. Sagde studerande hade på vaktkontoret »uppträdt alltför bestämdt», hvarför plikten öfversteg den vanliga femman. Man förstod att stilisera protokoll på den tiden.

Jag hade alltså blodat tanden och fått varning af inspektor. Den gamle hedersmannens varning löd in extenso sålunda: — »Ja hör, att du har vatt ute å släckt e lykte! Sir du, vi studenter ska arbeta i upplysningas tjänst, å då passer dä inte å släcke lykter. Du har ju visserligen bara släckt *e* lykte, å dä kan anses som förmildrande omständighet. På min tid brukade vi släcke *alle* lyktera. Vill du ha ett glas punsch?»

Om jag ville! jag var färdig att falla den gamle mannen om halsen, och jag lofvade mig själf att aldrig begå någon lagstridig handling. Detta löfte modererades emellertid snart så, att jag lofvade att aldrig låta mig ertappas, och det löftet höll jag obrottsligt.

Nu vill jag berätta om allt det, som en mörk höstnatt med dimma och duggrägn utfördes på Luthagen af mig och några likasinnade. Hur mycken muskelkraft och hur mycken omtanke har man icke slösat med!

Min vän Birger och jag hade anmält oss till tentamen i latin för gubben H. och drogo om kvällarne Tacitus, Persius och Horatii satirer för hvarandra. Vi voro verkligen intresserade af vårt studium och voro ända från skoltiden vana att meddela oss med hvarandra på latin. Ännu mera förkofrade vi oss häruti på Filologiska föreningen, där jag påminner mig, att man just då höll på att demonstrera Catullus på romarspråket. Klassiska språk äro ett starkt föreningsband, och en kväll voro vi församlade hos Birger en 7 à 8 latinare. Men man lefver icke allenast af latin, utan fram på kvällkulan började vi i mer eller mindre lyckade Ciceronianska perioder dryfta matfrågan. En sexa på Gästis skulle inte misskläda. Men då portmonnäerna undersöktes, kommo vi till det sorgliga resultatet, att vi voro så panka som fattiga studenter kunna vara, och det vill inte säga litet.

Huru stort blef icke jublet, då jag blef räddaren. Jag hade från mitt hem fått en stor kappsäck med smålandsmat, prässylta, korf, limpor och sill, inlagd, härlig sill. Det hurra, som skakade det lilla rummet vid denna upplysning, var något till uppriktigt menadt. Som jag var klubbmästare i Östgöta nation, kunde jag genom vaktmästaren skaffa ett par buteljer punsch och en flaska Rehnbergs gamla sädes. Öl fick någon annan skaffa, medan jag och en af sällskapet begåfvo oss att hämta kappsäcken, nubben och punschen.

Det blef en härlig festmåltid. Min matsäcksmat, som skulle ha räckt en månad, var snart ett vackert minne blott. Piporna tändes och punschen kom fram.

Efter några timmar voro vi i fullt arbete med att bygga upp ett hus midt på Sysslomansgatan.

Ett plankupplag framför en nybyggnad utgjorde materialet. Vi sleto och släpade i duggregnet. De få lyktorna lyste som sura ögon i dimman. Ingen störde oss. Den polis, som hade sitt pass här, hade antagligen funnit vädret ruskigt och tog sig en tupplur i sitt trefna tjäll, tills tiden för aflösningen närmade sig. Fyra alnar högt reste sig snart vårt byggnadsverk. Vi hade just börjat med taket, hvilket vi på grund af svårigheter med materialet gåfvo den orientaliskt platta formen.

»Pass opp, pojkar!»

Den kamrat, som skötte takläggningen, tog ett jättesprång från sin höjd, under det samtidigt en förfärlig hädelse hördes från trottoiren under honom. Vi kände igen rösten. Den tillhörde konstapeln N:o 9, den fruktade N:o 9, hvilken så till vida var en värdig representant för Lagen, att han totalt saknade humor.

Nu blandade sig ljudet af konstapelns gälla pipa med klapprandet af våra flyende fötter. Gynnade af dimman hunno vi Birgers port, innan N:o 9 kunnat upptäcka vår tillflyktsort. Och snart förkunnade hastiga steg

annalkandet af flere konstaplar, hvilkas öde det nu blef att med svett och möda förstöra vårt arkitekturmästerverk.

Vi förfriskade oss med ett glas punsch och en pipa. Därute tilltog regnet. Vi började öfverlägga (med ganska riktig logik för öfrigt): — Då konstaplarne ha knogat tillbaka med planket, gå de sin väg, sedan N:o 9 fått huden full med ovett för att han genom att ej sköta sitt pass skaffat dem extra besvär. Vidare är N:o 9 trött efter arbetet, och som det icke gärna är antagligt, i synnerhet som vädret blir allt ruskigare och klockan är öfver två, att någon gör något mera streck i trakten, återvänder N:o 9 efter en stund till sin lya. Hvad hindrar oss då att återuppbygga templet?

Sannolikhetsberäkningar tillhöra matematiken. Efter en stund befunno vi oss åter på platsen för vårt dåd.

Bakom plankhögen fanns ett väldigt tegelstensupplag. Och då vi snart kommit öfverens om, att tegel som byggnadsmaterial är varaktigare än trä, anlade vi en kinesisk mur tvärs öfver gatan. Det var ett lustigt arbete, och fördeladt på många händer går ett arbete undan. Genomvåta i regnet, men varma af kroppsrörelsen byggde vi friskt på. Efter en timme hade vi en två alnar hög barrikadmur färdig från husvägg till husvägg, och sedan vi prydligt krenelerat den för att visa vårt ästetiska intresse, hade vi allt skäl att vara nöjda med vårt verk.

Nu kunde det vara liggdags, tycker läsaren. Ja, vi tyckte det också, och som flertalet af oss bodde i Fjärdingen, hade vi samma väg. Birger, som bodde vid Sysslomansgatan, gjorde oss välvilligt sällskap.

Men just då vi veko in på Järnbrogatan, ljöd ånyo N:o 9:s pipa. Från universitetsbacken kom en konstapel i språngmarsch.

Det psykologiska fenomenet, att brottslingen gärna besöker platsen för sin ogärning, upprepades äfven här. Birger och jag ville nödvändigt gå tillbaka, och detsamma ville nog de andra också, men vårt lyckliga öde gjorde, att deras klokhet tog öfverhand, ty ju flere kockar, dess sämre soppa. De gingo hem, och Birger och jag återvände ensamma.

Men innan vi hunnit fram, öfverlade vi, och under denna öfverläggning kommo vi till följande reflexion: — Vi ha ingenting att göra vid vår kinesiska mur. Nu äro konstaplarne sysselsatta med den, och under tiden kunna vi ju ostördt göra nytta på annat håll. Hvad sägs t. ex. om grindarne här och hvar i trakten? Möjligen skulle de göra sig lika förmånligt på något annat ställe.

Vi undersökte en grind vid Sysslomansgatan så nära vår mur, att vi hörde bullret af konstaplarnes arbete. Grinden kunde aflyftas och vi knogade följaktligen i väg framåt Skolgatan med den tunga pjäsen mellan oss. Men hvar göra af den?

Hevreka? Vaktmästarens förstuga i Fjellstedtska skolan står alltid öppen. Vi visste det, ty där hade Karl Emil, hälsingen, bott.

Om vi skulle proppa förstugan med grindar? En ny och icke alls dum idé! Var det öfverhufvud taget rätt att undandraga dem, som begagnade förstugan, förmånen af den komfort en samling grindar verkligen erbjuder?

Nequaquam, ingalunda!

Det blef ett sträfsamt arbete, men gynnade af sällsport tur lyckades vi hopsamla fjorton grindar från skilda trakter af Luthagen. Med ytterlig försiktighet instufvades de i den stackars vaktmästarens förstuga. De placerades så, att dörrarna ej kunde öppnas.

Vi torkade svetten ur pannan och beslöto oss för att gå hem. Natten var i sanning väl använd. Att ostörd af polisen medhinna det vi gjort, förutsatte för öfrigt en viss änglavård, för hvilken jag vid minnet af denna natt känner mig tacksam. Men innan vi åtskildes, borde vi allt släcka en lykta, föreslog Birger.

Certe tu quidem, optime adolescens!

Jag hoppade upp på närmaste lyktstolpe och jag började klättra.

O, I alla afgrundens makter!

Ur mörkret under ett träd hördes ett rytande, och under en hädelse så gräslig, att blodet stockade sig i våra ungdomliga hjärtan, framtassade N:o 9.

Jag dråsade som skjuten nedför stolpen, och Birgers långa magra ben sattes i en rörelse, som jag ej trott dem om.

Kapplöpningen började. Svart som en vägg låg Skolgatan framför mig. Birger var försvunnen, men bakom mig hörde jag snabba fötter och flåsandet af förföljarens andedräkt.

Gud hvad jag sprang! Jag sökte befria mig från öfverrocken, men lyckligtvis kom jag ihåg, att mitt namn stod i fodret. Vid kyrkogården vek jag af åt höger. Regnet skvalade och smutsen stänkte om mig, men där borta låg den räddande landsbygden. Säkert och obevekligt ljödo stegen bakom mig. Jag började bli andfådd. Jag insåg, att jag inte skulle kunna hålla ut länge till.

Pang, en kullerbytta! Jag låg i ett dike och en kropp föll tungt öfver mig.

Nu gällde det alltså att slåss. Jag höll honom om lifvet, och vi rullade omkring i smörjan. Men — du store Antonius! Han var ju smal om lifvet som en sticka och sade aldrig ett ord, bara flåsade tungt. N:o 9 var tjock som en tunna. Hvem — *Gudar, är det du, Birger?!*

Det var Birger.

N:o 9 hade uppgett förföljandet, och vi voro räddade. Det dröjde en lång stund, innan kamraten kunde tala. Men det var ju inte heller nödvändigt.

Klockan var öfver fem, och vi trängtade till hvila efter en väl använd natt. Visserligen hade mycket ännu kunnat utföras, men vår äregirighet var nästan tillfredsställd. Snart sväfvade fridens genier öfver våra hufvudgärdar.

Efter den sena frukosten några timmar längre fram i tiden voro utvalda medlemmar af filologiska föreningen inbjudna att åskåda uppträdandet af en liten afdelning poliskonstaplar, som med dystra miner sökte inpassa en massa grindar i respektive gångjärn litet öfverallt på Luthagen. Det var ett tungt och besvärligt arbete, men konstaplarne kunde också glädja sig åt så stort deltagande och så mycken verklig förståelse hos åskådarne, att arbetet borde ha känts lättare.

N:o 9:s uppsyn var präglad af en hemsk beslutsamhet. Han såg ut, som om han höll på att förtäras af en inre eld.

Men han repade sig igen och blef ännu fruktansvärdare än förut.

Käre läsare, tror du, att allt detta är skryt? Tror du, att jag yfs öfver min ungdoms exsesser? Och tror du, att jag fortfarande rekommenderar min symboliske Petri Marksarii lefnadsregel?

Misstag! Men jag ångrar nästan ingenting.

En spökhistoria.

En gammal hvit småländsk herrgård med brutet tegeltak. En stor rund gårdsplan med en blomsterrabatt i midten — löjtnantshjärtan, pæoner, tusenskönor och reseda. En lång allé af åldriga almar, en fors som brusar, midsommarnattsskymning, salong, grogg, familjesamkväm, konversation. Majoren, pensionerad, tant Louise, majorens kusin, lektorn, bror till majoren, löjtnant Claes, majorens brorson, Alice, Claes' fästmö. Jag själf, outsider. Majoren sitter i gungstolen och blossar på en svart cigarr, löjtnanten och jag röka cigarretter, lektorn mediterar och snurrar tummar i sin länstol, fästmöns ögon stirra som svarta stjärnor ut i skymningen. Tant Louise talar till majoren.

— Hvarför skall du alltid vara så brutal och cynisk, kära Jean-Ågust, just då man berör allvarliga saker? Jag försäkrar dig — och det kan både kusin Amélie och bror Kasper intyga — för att inte tala om tjänstfolket, att pappa hade en vålnad. Precis en kvart innan han kom hem hvar kväll skällde Tom och portklappen slog två gånger, och då sa mamma alltid: Nu kan vi snart vänta pappa hem! Och om det inte hade upprepats hvarenda gång pappa var borta! Men det var ofelbart — —

— Hör du, Louise — —

— Tyst, Jean-Ågust! Och man säger, att endast goda människor ha vålnad — —

— Slidder, sladder!

— Jaså, du menar att pappa inte var en go — d — mä — nni — ska du — —

— Kära Louise, visst var han en hedersmolekyl, men om du hade gift dej i tid, så hade du inte behöft ha såna där vanföreställningar. Det där har du hittat på, sen du blef på öfverblifna kartan — giftermål är som en purgering, förstår du — ränsar magen, sa flickan — ja, ursäkta, kära kusin, men du är ju ingen dufunge längre —

— Men du tänker inte på vår lilla Alice — —

— Äsch, moderna flickor! Hva, Alice?

— Jag tycker, att farbror Jean-Ågust inte ska vara stygg mot tant Louise!

— Stygg — hm, ja, kanhända, kära Louise, förlåt en gammal militär, men nog är du alldeles förbannadt — hm — ja, förlåt mig, kära kusin! Du känner mig ju.

— Ja, gunås, så visst — du är ohjälplig — men det var det jag ville säga, att när pappa stod lik uppe på kammarn och vi satt allesammans och sydde på våra sorgkläder en kväll, det var dagen innan han begrafdes, klockan var 11, tio minuter öfver 11, så ringde det från hans rum. Och det är dagsens sanning, tro mig eller inte! Han hade en ringklocka på skrifbordet och ringde på oss, jaha! Skratta inte, Jean-Ågust! Och då var det mamsell Andersson, som var så modig och djärf och sprang opp med ett ljus och såg på pappa, och då hade hakan fallit ner — psalmboken hade glidit åt sidan — och högra armen låg inte som den hade gjort förut — —

— Sa mamsell Andersson, ja!

— Du är förskräcklig, Jean-Ågust! Hvad säger Leopold om det?

— Ja, sade lektorn och snurrade tummarne hastigare, det finns mycket mellan himmel och jord — —

— Det är hvad det finns, Jean-Ågust, hör du hvad Leopold säger? Men, du tror ju inte på ett lif efter detta, Jean-Ågust! Vänta du, Jean-Ågust! Du kanske får irra omkring bland tusen tillvarelseformer, bara för du sitter och skämtar så här lättsinnigt i kväll — inte för att jag önskar dig det, JeanÅgust, för du har ett hjärta af guld, men du är cynisk och ekivåk, fast du är hvithårig och gammal och borde veta bättre — —

— Kusin Louise, förlåt en gammal ungkarl, som borde ha gift sig med dig! Fan anamma, skulle jag inte velat göra det, bara för att ta de här grillerna ur dig! Nej, jag tror inte på ett lif efter detta, där jag inte är säker på att få min rök och min grogg efter en god middag — eller hvad säger artisten?

— Ja, sade jag, jag föredrar verkligen det säkra framför det osäkra. Men man vet ju inte, om man inte får grogg i ett annat lif också. Man vet ju ingenting.

— Ja, sade majoren — det påminner mig om en gammal grafskrift, som låter så här:

Stoft jag är, fast jag härskade förr i det mäktiga Ninus. Blott hvad min gom mig gaf och den älskogsskämtande tärnan vet jag med visshet var mitt! Allt öfrigt jag lämnat åt grafven.

— Men, Jean-Ågust, du glömmer, att Alice är ett barn! Du är ekivåk! Grumla inte hennes själ!

— Alice är ett förlofvadt barn, sade majoren, eller hur, Claes? Och det är skillnad på barn och förlofvade barn, eller hur, Claes?

— Ja, gudskelof, farbror, sade löjtnant Claes, och hans hand sökte flickans i dunklet.

— Det finns värkligen mycket mellan himmel och jord, sade lektorn, men förlofvade ungdomar syssla inte med mellanrummet — —

— Bravo, Leopold, ropade majoren. En förläst filosof hittar också en sentens! Förbannadt bra sagdt — skrif opp'et, tryck'et! Skål!

— Inte vet jag om tiden går framåt eller tillbaka, sade tant Louise, men en sådan ton i konversationen, som ni gamla tillåta er i de ungas närvaro, är minst sagdt infam. Jag föreslår, att Alice går upp och lägger sig. Hon kan vara trött för rästen — men tyst! Jag hör en vagn!

Vi lyssnade. Ja visst! Ett åkdon hördes närma sig nere på vägen.

— Hvem kan det vara — så här dags? sade tant Louise. Nu svänger det opp i allén!

Vi gingo fram till fönstret. Sommarnatten låg därute ljus och vacker. Almarnas blad hängde orörliga. Syrenerna brunno dunkelt i sitt mystiska löfverk, som kantade gårdsplanen.

Hästtrampet närmade sig.

— Märkvärdigt, sade majoren. Det låter som om de skulle köra opp i allén, men jag ser inte ett smack.

Vi stodo i fönstret med ögonen på skaft. Ljudet närmade sig.

Om vi slutit ögonen, kunde vi ha svurit på, att ett åkdon, förspändt med parhästar, kört upp genom allén, svängt förbi rabatten och stannat framför trappan. Men vi hörde endast ljudet — vi sågo ingenting.

— De stannade här utanför trappan, sade tant Louise. Hon var liten och nådde icke upp till vår point de vue.

— Gå ut och ta emot dem, du, Jean-Ågust! Det kan väl inte vara några andra än Gyllenhööks — fast de kommer på en konstig tid!

Majoren var hvit i ansiktet.

— Engström — Claes — hvad faen är detta? Hör du inte, Leopold, de stå här utanför, jag hör hästarna frusta och skrapa och ser ingenting — ser ni någonting?

Leopold var också krithvit i ansiktet. »Det finns mycket mellan himmel och jord!»

— Claes! Claes! sade fästmön — och i detsamma klatschade en piska, sanden frasade och de mystiska gästerna reste. Vi hörde dem svänga ner i allén och så småningom trafva ned på vägen, ljudet af hofvarna försvagades och dog.

Majoren liknade mera en gips än en människa.

— Detta var den själfva renrakade faen, sade han. — Om jag hade supit ändå, då hade jag kunnat förklara det, men ledsamt nog har jag inte supit.

— Var det inte Gyllenhööks? frågade tant Louise.

— Det var så faen häller — men jag skall lägga bort och svära! Det var ingen, Ingen, hör du, kusin!

— Claes, Claes, sade fästmön, och hennes röst darrade.

— Claes och herr Engström, sade majoren. Låt oss nu tänka logiskt! Vi ha hört ett par hästar och en vagn, men vi ha ingenting sett — det är vi eniga om, hvad? Drängarne krattade gårdsplanen i går kväll! Låt oss alltså gå ut och se, om vi kunna upptäcka några hjulspår eller spår efter hofvar. Man måste gå till botten i såna här fall — i stället för att stå och darra, kusin Louise, så gif oss stora lyktan, för här skall undersökas, jäklar i — aj, nu svor jag igän!

— Kära Jean-Ågust, ja, visst skall du få lyktan! Men hvad är det med dig, lilla älskade Alice? Svimmar du?

— Alice!! hviskade Claes.

— Claes!! hviskade Alice.

— Hit med lyktan genast, gamla morrhoppa! dundrade majoren. — Vi stå inför en gåta — kila på bara!

Med majoren och lyktan i högsta hugg gingo Claes, jag och lektor Leopold ut på gårdsplanen.

Midt framför trappan lågo två mäktiga högar hästspillning.

Men inga hjulspår syntes.

Gårdsplanen låg fin och nykrattad.

Oskärad.

Obeträdd.

Vi stodo inför en gåta.

Lektor Leopolds tummar roterade om hvarandra så fort, att de icke syntes. Jag sade: — Jag slutar att dricka grogg från och med nu!

Men majoren: — Förvärra inte en dålig sak — just nu behöfva vi en grogg. Vi ha förtjänt både en och två.

Claes sade: — Begriper farbror det här?

— Visst faen begriper jag! Det är ju min skyldighet som öfverordnad. Och nu gå vi in och ta nattgroggen och förklara för kjoltygen, att någon åkt fel — hva? — en underlöjtnant får inte tänka — hut, pojke! — men detta var det ruskigaste jag varit med om — hon? Herre gud, de tusen gånger jag varit förlofvad har jag kysst ihjäl alla frågor — —

— Jean-Ågust, hvad var det? ropade tant Louise från trappan.

— Äsch, det var bara det att vi behöfde gå ut ett slag! Förstår du inte det, gamla kusin?

— Du kan då skrämma lifvet ur en människa!

— Ja, ur två, om du vill! Och tre och många! En soldat skall vara fruktansvärd. Och inte skrämmer du honom med sagor om nedfallna hakor och ringningar af en karl som är död. Nehej, kära kusin Louise! Gå upp och lägg dig, men sätt först fram groggvirke — en Black and White, tre soda och min lilla låda Henry Clay. Jag *tror,* att din farsgubbe var så bra karl att han fick gå igän — godnatt — och att han ringde också! Godnatt, må så godt!

Vi fingo det vi ville. Men fortfarande står den där kvällens händelse som en gåta för mig.

Det enda faktiska vi hade att taga på var ju hästspillningen. Men morgonen därpå hade drängarna krattat bort den.

Så är det alltid. Då man får tag i något faktiskt, komma drängar och kratta bort det.

Är icke detta vackert och symboliskt tänkt och sagdt?

Ett Londonminne.

När man ger ut en tidning, får man inte vara ensidig. Kanske skrifver jag för mycket om Roslagen och om bönder — jag har en känsla af det. Men man skrifver ju hälst om saker som man känner till.

Det är rätt underligt med ens minnen för rästen. Man kommer bättre ihåg det som hände för 20 år sen än det som hände för 5 år sen. Åtminstone är det så med mig. För att kunna skrifva om gårdagens upplefvelser måste jag bli minst tio år äldre, men då ser jag händelserna och personerna nästan kinematografiskt.

Nu skall jag berätta något som hvarken rör Roslagen eller bönder.

För många år sedan var jag i London. Genom en medlem af svenska legationen blef jag bekant med en indisk prins, en son till maharadjan af X. Han påstod sig vara lika gammal som jag och sysslade bland annat med målning. Samtidigt fanns något i stan, som hette The great Indian Exhibition — i Earls Court. Där väfde indier, där fanns elefanter, där sutto bruna män med sticklar och graverade vackra ornamenter i mässing, och där fanns fakirer. Där fanns ormtjusare och trollkarlar, danserskor, som rörde sina kroppar efter gamla ritualer och gjorde västerlänningar tokiga. Där fanns humbug också, det skall Gud veta. Emellertid kom jag en dag till The Indian Exhibition med min indiska prins. Nu är att märka, att jag talar dålig engelska, och det beror på en felaktig uppfostran. Jag har sysselsatt mig mera med latin, grekiska och hebreiska än det viktigaste språket, men i min skola fanns ingen lärare som värkligen kunde engelska. Jag

förstod detta snart nog och försökte så godt jag kunde reparera systemets fel. Jag öfversatte en roman från engelska och lärde mig på det så mycket att jag redde mig.

Bon! Indiern och jag gingo till utställningen för att se på ormtjusarne. Han försäkrade att deras cobror hade gifttänderna kvar och han ville förklara några trics, som jag hittills ansett humbugsmässiga.

Vi placerade oss på första bänk och föreställningen började. Midt på scenen stod en korg med cobras. Vid ena kulissen voro några *mungos* fastkedjade, dessa underliga djur, som äro särskildt ägnade att slåss med giftiga ormar.

Två hinduer började blåsa flöjt, några cobras runno ur korgen och med väl en half meter öfver golfvet höjde hufvuden rörde de sig fascinerade af musiken. Halsen sväller ut till en skifva. Det är de öfversta refbensparen, som äro rörliga och som de spänna ut vid känsla af fara eller intresse.

Musiken gick i moll och hinduerna rörde öfverkropparne rytmiskt medan ormarna stödda på den hopringlade stjärten tycktes vagga i takt med musiken.

Emellertid flyttade sig en cobra allt närmare hörnet, där *mungos* voro placerade. Tydligen observerades detta icke af musikanterna.

Och plötsligt gjorde cobran ett utfall, blixtsnabbt, en värjstöt mot en mungo.

Den fåtaliga publiken — utom jag och indiern — reste sig i samma ögonblick och sökte utgången. Ty mungon hade varit på sin vakt och fattat tag om cobrans öfveroch underkäk. Nu sleto de åt hvar sitt håll. Blodet sprutade om cobran. Engelsmännen föredrogo att lämna lokalen, innan de kämpande djuren hunno välta sig ned bland åskådarplatserna.

De spelande indierna märkte ingenting, upptagna som de voro af de andra cobras.

Men då blef det lif i min kamrat. Som en orm rann han upp på scenen. I nästa ögonblick hade han fattat cobran bakom hufvudet och med en spark lösgjort mungon från den. Så höjde han ormen och slungade den mot fonden, en målning föreställande ett indiskt tämpel. Det hade också blifvit lif i de spelande. Allt detta hände på så kort tid, att det är tråkigt att beskrifva det. Ormarne började rinna öfver scenen. Prinsen tog ett jättehopp öfver alltihop och hamnade på sin bänk vid min sida. Den skadade cobran rullade ihop sig och sträckte ut sig, och mungos i sitt hörn hväste. Ridån kom ner.

— Är ni inte rädd? frågade prinsen.

Jag hade vid gud inte tänkt på något annat än skådespelet. Jag hade inte tänkt på någon rädsla utan bara följt med andlöst — ha de värkligen gifttänderna kvar?

— Kanske — kanske inte! Men observerade ni med hvilken raffinerad skicklighet mungon just i cobrans utfall tog hennes båda käftar mellan sina bägge? Engelsmän kunna boxa — all right — men detta är Indien, förstår ni — —

Vi ämnade gå, då en af flöjtspelarne kom ned i salongen. Det blef en serie höflighetsåtgärder, bugningar och förklaringar. Och en man skickades ut för att hämta en cab åt oss.

Jag bodde värkligen på Cecil och förstörde pängar, och där bodde äfven indiern. Han var tydligen mera anglicerad än han såg ut. Men då han på Cecil möttes af ett dussin turbanklädda, mörkbruna män som efter allt att döma varit oroliga för honom, ville jag gå för att inte mot min vilja ställa till några diplomatiska förvecklingar.

Men det gick inte alls. Han ville ha en whisky innan han gick in i sitt nirvana. Och så satte vi oss vid en af barerna med några turbanmänniskor bakom oss. Prinsen ville tala om kvinnor.

— Ser ni, en man måste vara som en mungo, hugga till om både öfver och underkäken.

— Beg your pardon, men hur gammal är ni egentligen?»

— 18 år — jag är man!

Han såg faktiskt ut som om han skulle vara 25 år. Och jag var inte stort äldre. Men jag tyckte han yttrade sig om kvinnor något för öfverlägset. Det sade jag också.

Han frågade: — Känner ni till The kāmasūtra of Vātsyāyana?

— Nej! — tråkigt nog inte alls.

— Nå, den finns öfversatt på tyska, och ni läser ju tyska?

— Jo — — —

— Det är vi indier, som förstå kvinnan — men godnatt — — —

Han räckte mig handen och klef ned från sin barstol. Fyra turbanklädda gökar bildade hans eftertrupp.

Dagen efter var han försvunnen från Cecil med sitt sällskap. Jag frågade efter honom och portiern kunde endast upplysa att han rest.

Mitt närmaste arbete var att skaffa mig *Das Kāmatsūtra des Vātsyāyana.*

Jag har studerat den och finner att den innehåller många goda råd, då det gäller kvinnor. Men begreppet *kvinnan* ha indierna ännu icke lyckats lista ut.

Luftens herrar.

Exotisk novellett.

Hafvet låg absolut blankt. Men i fjärran blixtrade stundom något hvitt. Det måste vara dyningen på korallrefven omkring Mariposaatollerna. Mycket riktigt! Och längst därborta urskilde vi redan Oahaön, skön, grön och cirkelrund, en mossig sten midt i den blå oändligheten.

Vattnet blef grundare. Solen stod nästan i zenith och monoplanets skugga följde oss på hafsbottnen klättrande öfver dess ojämnheter, än dykande ned i en afgrund som i vol plané, än höjande sig som om den ville skära vår vertikalkurs, ett hafsvidunder, som jagade oss outtröttligt, öfvertygadt om att vi till slut måste ge oss och bli dess rof, när vi ändtligen skulle mötas i den krossade spegelytan —

Men det är ju inte Oahaön! Hvar voro de tre sandgrunden och viken som skar in som ett knifhugg på västsidan, där jag hittade som i min ficka.

— Det är ju inte Oahaön! vrålade jag.

— Hvem fan har sagt det? vrålade Calle Cederström tillbaka. — Vi ha kommit ur kursen, men vi gå väl ner

ändå, hva?

Jag nickade.

Ön såg inbjudande ut, där den med sin bård af bländhvit sand låg skyddad innanför dubbla rader korallref.

Motorn tystnade. Luften susade om öronen. Hafvet närmade sig med fruktansvärd fart.

— Tycker du inte det är first class? frågade Calle.

— Jo, men det drar väl mycket! På mig värkar det mera som örsprång än som vol plané.

Vi voro nere, gjorde två smörgåsar strax innanför refvet, två silfverfåror betecknade vår väg i den lugna kanalen, där en gammal dyning gick sakta som af plikt eller vana — pang, stopp! Som en albatross gled monoplanet några meter framåt på sina vattenskidor och stannade.

Calle Cederström klappade motorn på dess stålländ: — Det där gjorde du bra ifrån dig!

— Undrar om ön är bebodd, sade jag. — I hvarje fall är ju stranden gjord enkom för landstigning.

— Jag ger fan i om den är bebodd eller inte, svarade Calle. I alla händelser blir den bebodd då vi komma i land. Och om du inte vill att vi ska flyga mera, kan vi ju leka Robinson ett slag. Vi behöfver ju inte vara i Frisco förrän i morgon kväll.

Han gjorde ett par handgrepp, gummihjulen sänkte sig under vattenskidorna, motorn kom i gång och vi åkte lugnt och jämnt som på en asfaltbana upp på stranden, där vi stannade under en jättelik mimosa.

— Såg du ostronen vi åkte öfver? frågade Calle, när vi slagit ihop monoplanet.

— Nej, vid Beelzebub, svarade jag. — Men i så fall behöfver vi inte anlita konserverna. Det är kanske bäst att spara på dem för det fall att!! Men kan du äta än? Jag tycker det vore mera praktiskt att undersöka ön först ett tag. Under tiden kan vi låta brännvinet svalna litet i bäcken, som du hör här strax bredvid.

Ty mitt skarpa öga hade vid nedslaget upptäckt en liten rännil, som ystert hoppade utför bergsluttningen några steg från vår landningsplats.

— Men, fortfor jag, vi kan ju ta en liten, liten, liten grogg innan vi ger oss ut på rekognoscering. Vi ha en massa kolsyrepatroner kvar.

Nåväl, vi bryggde vår minimala grogg med vatten ur bäcken. Det hade en svag bismak af poliomyelitsulfat — ön var alltså vulkanisk — men detta lilla obehag afhjälptes genom några volymenheter mera whisky.

Behagfullt utsträckta på sanden togo vi omgifningarne i betraktande. Ön hade tydligen varit en atoll, men genom ett vulkaniskt utbrott förvandlats till en ö i vanlig populär mening. Och rundt omkring höllo korallerna på att bilda två atoller till, den ena innanför den andra. Bakom oss stod urskogen som en grön vägg. Jätteträd omslingrade af lianer reste sig på ett virrvarr af luftrötter, underbara orkidéer (ty orkidéer äro alltid underbara) hällde ut sin rikedom af färg i grönskan och agaver sprutade ut sina röda blommor som ur sår efter offerknifvar huggna rakt in i tropikens hjärta.

Plötsligt krafsade det i stranden bredvid oss. En jättesköldpadda, på hvars sköld jag satt min grogg i tanke att det var en sten, började röra på sig och ge sig i väg med glaset. Jag uppfattade ögonblickligen situationen och högg bägaren, innan djuret hunnit utom räckhåll.

Calle Cederström sade: — Jag har haft öga på den där hela tiden — jag bara väntade på att hon skulle smita

utan att du märkte det. Jag minns Texas' präriesköldpaddor — de var ännu jäkligare. De sprang bort med våra groggar fortare än våra mustanger kunde löpa. Men ska vi inte äta innan vi rekognoscerar? Jag är förfärligt sjuk — jag tror att jag fått vandrande njurar — men det är väl att man har monoplan, så att man kan hinna i fatt dom om dom smiter — hör du, nu går vi ner och plockar oss ett par dussin ostron — jag tyckte dom såg ut som Flatstrands — och så dricker vi ur ett par af våra ballastflaskor — vi böra åtminstone ha ett tjog kvar af gula etiketten sen fästen i Lhassa. Fy fan, mina njurar vandrar nästan lika energiskt som Lop-Nor! Det får bli min gamle vän Sven Hedins nästa uppgift att ta reda på dom — om han kan få eskort, annars reder han sej inte.

— Det gör han inte — men ditt förslag med champagnen och ostronen är godt, och — — —

Ett infernaliskt ljud kom plötsligt luften att vibrera. Det lät som om någon titan gnisslat med en titangriffel på en titangriffeltafla, eller som om en jätteånghvissla blifvit vansinnig.

Vi störtade upp som skjutna ur 75-millimeterskanoner.

En absolut naken kvinna stod framför oss med renodlad fasa i sina drag och skrek. Hon rörde sig icke från platsen. Hon stod som fastnaglad af rädsla med vidt uppspärrade ögon och ur hennes pärlkantade rosengap kom skriket — Doggers bank i tjocka är som en andehviskning i filttofflor mot hennes prestation.

Vi togo af oss våra tropikhjälmar och nalkades naturbarnet. Vi insågo att vi hade framför oss den primitiva människohonan, urskogens dotter, kvinnan i första digniteten, oberörd af rösträttsintressen, den negativa suffragetten, idealkvinnan med ett ord.

Men då vi kommit på ungefär fem meters afstånd från henne, upphäfde hon ett om möjligt intensivare tjut än förut, gjorde helt om och dök in i urskogen med en snabbhet som helt enkelt var fenomenal.

— Kanske detta är kvinnan par preference, sade Calle Cederström. — Vi följer henne!

Och nu började det mest vildsinta jaktlopp jag någonsin varit med om.

Jag har alltid beklagat de nakna kvinnor jag sett på taflor. De ligga i gräset eller röra sig i terrängen, finhyllta, rosenfärgade, sköra och bräckliga, och målaren tycks ha glömt hur det var då han själf som barn sprang barfota förföljd af granngårdstjuren. Barren stinga. Törnbuskar (Rosa canina L.) stå i vägen, stenar skära in i fotsulorna — och han glömmer att dessa kvinnliga symboler för våren och sommaren, kärleken m. m., som han brutalt klädt af hemma på ateljen, bara väcka medlidande. Ty jag vet, hur det känns att gå naken i en skog, fylld af hvassa saker, myror, mygg, huggormar. Felet är att målaren målat dem otränade för friluftslif. Han har målat dem som de se ut i en säng, men inte bland enar och pors och ilskna flygfän.

Men denna kvinna var inte sådan. Hennes färg gick ihop med hennes miljö. Hon var hårig och brun, och när hon sprang, rörde sig musklerna som delar i en fulländad maskin.

Kanske är det en apa! stånkade jag under vår vilda framfart. Vi hade henne ännu i sikte. Ibland grep hon om en lian och svingade sig öfver en klyfta. Vi gjorde detsamma. I nästa ögonblick kröp hon under en trädrot, vände sig om och visade två rader hvita tänder mot oss, smällde ihop käkarne (som jag kommer ihåg att min gamla städerska i Uppsala gjorde utan tänder, då jag inte kunde betala veden), utstötte några gutturala ljud (alla ljud af primitiva människor äro gutturala), rullade utför branter, klättrade uppför bärg, sprang genom kaktussnår, genom häckar af Idios spinosus, hvilken fruktansvärda buske med sina orangefärgade blommor gaf undervegetationen dess hufvudsakliga karaktär.

Men vi voro henne hack i häl. Jag var flera gånger nära att ge tappt, men Calle Cederström uppmuntrade mig idligt med äggande tillrop. Han var som en stålfjäder och hans energi smittade mig.

— Tänk på groggen hur den skall smaka när vi komma tillbaka, rimmade han.

Jag fördubblade mina ansträngningar. Svettpärlorna lågo som daggdroppar efter oss på mimophelusbladen — ännu hade vi flyktingen i sikte. Jag trampade på en piskorm — men innan han hann hugga, var jag tio meter därifrån. Jag skall aldrig glömma något af detta. Detaljerna stå ännu klara för mitt minne i de mäst minutiösa enskildheter.

Vi klättrade och sprungo utefter en liten flod som forsade och brusade. Vi vunno på den primitiva kvinnan — bruset blef starkare och snart kommo vi till en öppen plats i urskogen där ett vattenfall på trettio meters höjd kom ner från en skifferplatå alldeles som en ridå.

Det stod som en glasvägg framför oss och vid dess fot rök skummet som ånga.

Kvinnan kunde inte komma längre. Hon sprang åt höger, sprang åt vänster, men de höga klippväggarne på båda sidor uteslöto alla möjligheter till flykt. Hon vände sig om, slog ihop käkarne mot oss som en ilsken hynda, tog två, tre steg in i skumångan, dök rätt in i vattenfallet — och försvann.

Badande i svett och kippande efter andan gapade vi på hvarandra.

Detta var självfva fan, sade jag. — Hon dök rätt in i vattenfallet!

— Ja, sade Calle, hon försvann i vattenfallet utan vidare spisning!

— Vi äro på en märkvärdig ö, sade jag, — men vi måste undersöka den!

Vi undersökte fallet. Platåkanten, öfver hvilken fallet kom, var rak som en lineal. Vattnet flöt lugnt och stilla öfver branten i en bredd af fem à sex meter och föll rakt ner som en ridå, som en silfvervägg, som ideligen ynglade af sig. Väggen var absolut blank däruppe. Längre ner fick den karaktär af strålar och dog bland stenarna för att i döden kasta i höjden pärlor af sig själf — alldeles som det skall vara.

Calle Cederström sade: — Den där vattenväggen kan inte vara vidare tjock — den faller ju lugnt och lodrätt!

— Du har rätt! Alltså, då det där kvinnodjuret kunde gå tvärs igenom fallet, kunna vi det också — revolvrarna klara! Lås oss försöka!

Calle Cederström tog fram sin browning, hoppade ut på en sten, vinkade en hälsning, gjorde ett språng och var försvunnen.

Jag hoppade efter. Vattnet slog mig i nacken som med spön — och i nästa ögonblick befann jag mig inne i en väldig grotta. Calle stod och balanserade på en svart sten och torkade vattnet ur ögonen. Vi voro våta som torskar.

Det brusade och susade omkring oss. Det var halfskumt därinne, men fallet var som ett fönster, ett lefvande glas, genom hvilket solen arbetade sig in och gjorde färg åt oss. Och så småningom uppfattade vi färgerna. Ett flytande orientaliskt draperi, en pärlvägg, en kalospinterokromatokrene.

Grottan försvann i ett mörkgrönt dunkel inåt. Väggarne voro svarta med mörkgröna, fuktdrypande lavar, men närmast fallet som sjöd i hålor i skiffern växte hvita ormbunkar med blad som fanet på fjädrar och på bladen sutto hvita sniglar med svarta tentakler. På väggarne kröpo gula spindlar med svarta bakkroppar och håriga ben. Och ödlor med gula magar och svarta ryggar och bara ett benpar kröpo omkring i hvarje skrefva och fördjupning.

Calle Cederström tycktes njuta. Han tog fram en elektrisk lykta.

— Framåt, inåt! sade han. — Och träffar vi några förhistoriska djur, så hålla vi våra browningar i ordning! Men vänta! Ser du kvartsådern här! skrek han. — Kvarts och skiffer tillsammans betyder guld, *guld!* Jag har varit guldgräfvare i Wyoming och känner till sånt här!

Han lyste på en hvit, metertjock kvartsgång i skifferväggen.

— Guld, skrek jag. Guld, visst faen är det guld! Det passar ju lagom för mej. Jag har ju tre växlar som förfaller nästa vecka. Ser du inte hur det blänker? Visst är det guld! Vi delar, Calle, låt oss vara kamrater som hittills! En växel är på 500 goda riksdaleros, det är min vinräkning för sista månaden, och den andra är på 250 för fyrverkeripjäser och praliner åt mina barn. Tror du det finns tillräckligt med guld?

— Skrik inte så förbannadt, sade Calle, det kanske är bara sedlar! Lifvet har lärt mig att bli skeptisk. Tyst, skrik inte, upprepade han lugnt. — Hvad var det jag sa'? Det är bara sedlar, odugliga gamla papper från papuaernes tid — och falska för rästen! Här ser du två närliggande med samma nummer och påskrifna af Jakob Bagge — detta måste vara humbug! Gamla svenska femmor som inte blifvit inlösta i tid — men hvar ha vi urkvinnan?

Jag hade med tanken syndetikontiskt häftad vid guldet alldeles glömt kvinnan — efter mäns sedvänja.

— Ja hvar ha vi kvinnan? Men att kvarts och skiffer ger sedlar, det är en geologisk märkvärdighet —

— Tänk nu inte på dina växlar och låt inte guldets dämon gripa om din själ så där, sade Calle. Vårt intresse är mera animaliskt och geologiskt än pekuniärt. Om vi nu först skulle tänka på att utforska grottan — fast jag är hungrig som fan — och försöka få tag i kvinnan, så kan ju du få öfverta henne och sälja henne till Hagenbeck — han betalar värkligen bra! Jag minns i Texas — men lät oss fortsätta längre in i grottan. Kanske kvinnan är humbug af samma valör som guldet här!

Grottan vidgade sig inåt. Det mörkblå dunklet skingrades endast motvilligt af Calles goda elektriska lykta. Ödlorna rasslade om våra fötter. En art läderlappar med fosforescerande ögon snuddade i hvirflande flykt vid våra kinder, våra kläder. De utvecklade en frän lukt af vitriol, då de tangerade oss.

— Jag skulle vilja att Carlander vore med om det här, sade Calle. — Han spårar en kvinna lika bra som han söker opp en älg. Hon måste emellertid vara härinne. Håll pekfingret på trycket! Man vet aldrig! Det hela kan vara humbug. Eller ett bakhåll!

Vi gingo vidare i en klibbig ojämn terräng af skiffer. Taket var svart af flädermöss som hängde i sina pekfingrar med hufvudet nedåt. Det droppade från stalaktiter af svart konsistens och vi stapplade öfver grönklibbiga stalagmiter. I fördjupningarne mellan stalagmiterna låg en grönröd soppa där små bruna djur rörde sig. De sågo ut som abborrögon och hade hårliknande utväxter på sina abdomina. Det var tydligen en art palafoyter kanske besläktade med megalopex eller myophylakterion —

— Men hvad nu då? Rörde inte en stalaktit på sig?

Calle Cederström riktade ljuscirkeln mot taket.

— Jo visst! men det rör sig i takt med min puls. Det är alltså en synvilla. Skall du skrifva om det här, då du kommer hem, så blir det för långt både för dig och dina läsare. Jag är för rästen trött på den här expeditionen. Vi ger fan i urkvinnan, jag är hungrig, vi tar opp några ostron och dricker vår gula etikett! Hvad ska vi göra med henne för rästen? Hon hör inte till vår samhällsklass, gör sig inte i societeten — inte ens på en bar — och skulle bara vara till besvär i monoplanet. Helt om! Det börjar bli monotont med

ödlorna och flädermössen — tycker du inte att det luktar ipecacuanha just nu?

Jag kände verkligen en doft, en aflägsen, af ipecacuanha och inbillade mig redan ha ondt i ögon och lungor. Jag var naturligtvis uppjagad, nervös, trött, efter de sista minuternas jäktande.

— Du har rätt, Calle, sade jag. Vi vänder!

— Kom ihåg att vi ska vara i Frisco i morgon kväll — och den här hålan är ingenting för oss, som skall hålla oss på ytan, öfver ytan!

Vi vände. Vi började stappla öfver stalagmiter och halka på grönslemmiga lafvar, raglade, sprungo, stannade, sprungo igän. Calles lykta började mattas. Men just då hon slocknade upptäckte vi i fjärran ljusningen af grottans fönster fallet, som skilde oss från solen och lifvet därute, vårt monoplan, hafvet, allt. Vi höllo hvarandra i händerna och klefvo på försiktigt —

Men hvad nu då? Där — alldeles under fallet, behagfullt lutad mot ett kvartsutsprång stod hon, urkvinnan, den primitiva, hon, hvars tränade hull tillåtit henne krypa genom törnsnår och rusa genom agavehäckar. Men hon var icke naken längre. Hennes hufvud kröntes af en ofantlig hatt med hägerfjäder, en fjäderboa hängde behagsjukt öfver hennes vackra axlar och hennes klänning var från Paquin, jag svär på det, ty den framhöll i sin eleganta enkelhet just den primitiva honan hos henne. Och hon skrattade, hennes hvita tänder blixtrade mot den bruna hyn, och de rubinröda läpparne. Hon gungade litet på vänstra benet, och det högra visade en röd strumpa med en broderad svart alligator på, hvars ögon voro smaragder. Under vänstra örat hade hon ett födelsemärke, stort som en femöring, med svart hår på, och från örsnibben hängde en tunn guldkedja med en turmalin som hvilade just på födelsemärket och såg ut som ett försök att blotta hemligheter, mystik, för den som ville förstå.

Hon skrek inte alls. Hon bara skrattade och saliven glänste på hennes starka hörntänder. Hennes ögon liknade agater, slipade så att man skulle tro att stenen var ett lugnt vatten att dyka ned i. Men då hade man krossat skallen.

Sådan var hon, och vi uppfattade alltsammans samtidigt.

Jag gick höfviskt fram, tog af min tropikhjälm och frågade på franska om vi kunde vara henne till någon tjänst. Hon skakade på sitt vackra hufvud och håret dallrade långt efter det hon slutat med skakningen. Hon förstod inte. Hon bara skrattade. Det klang och gaf eko. Calle blef förbannad. Han gaf henne en toreadorblick — och jag tyckte mig se henne darra en kvarts sekund — och frågade på engelska, hvad hon önskade. Hon skakade återigen på hufvudet. Hägerfjädern darrade — och hennes ögonhår, långa och mjuka, skälfde som om en bris gått igenom dem — och så slog hon upp ögonlocken och visade två agatbrunnar och skrattade — kling — klang — som med en ton af ebenholz på slipadt glas — ha — ha — en hel oktav. Och hennes bröst skälfde litet och stannade — ping pang — och hon stod så — eller ställde sig så att vi skulle kunna se skälfningen mot vattenfallets vackra vägg.

Det var inte lönt att försöka med tyska. Hon bara skrattade.

Vi försökte med alla språk vi luktat på, men hon stod bara och gungade med det ena benet och såg på oss under halfslutna ögonlock och log — och en svart lock ringlade sig ned vid hennes öra och rörde sig som en daggmask som söker sin maka en rägnkväll på en åkerren — och hon blåste på den och skrattade, men den ville söka sig in i henne, i ögonen, i munnen, längs kindernas mjuka linie ned i vecket under hakan, vecket, som inte var ett veck utan en kurfva af lif och kött, brunt hull, dunigt brunt hull.

— Nej, hör du Calle, sade jag, nu går vi. Hon är omöjlig i språk — vi begriper henne inte. Jag skall försöka med teckenspråk ett slag!

Och jag försökte mimiskt framställa ett förslag. Hon skulle följa oss ned till vår lägerplats och tära något champagne.

Jag lyckades efter allt att döma klargöra detta för henne, men jag hade också fått använda all min öfverflödiga intelligens.

Hon vägrade. Hon pekade på sin hatt. Den skulle naturligtvis ha förstörts om hon följt oss genom fallet. Hon pekade på sin fjäderboa och på sin klänning och skakade på hufvudet. Och denna skakning beledsagade hon med ett outgrundligt leende och ett skratt, ett klingande hånfullt vackert genom flere oktaver.

— Medge Calle, att det här är det underbaraste numret vi träffat på!

— Äsch, de ä sej lika allesammans! Men jag tycker att hon bor lite konstigt.

— Det tycker jag också! Men kvinnor ha intet sinne för komfort. Vi män ha det i hög grad, och det är vårt raffinemang. Men nu ger vi oss iväg! Ä vi våta som tuppar nu, så bli vi som dränkta kattor om ett par sekunder! Adjöken, fröken!

Vi bugade oss höfviskt. Hon skrattade igän. Hennes ögon skiftade i färg mellan stenkol och smaragd och det gröna giftet slängde ut snaror om fötter och ben och bröst och halsar — det var hemskt och vackert — och i samma ögonblick vi döko igenom fallet ljöd ett skrik, som påminte mig om den gamla sagan om alrunan.

Den som hör dess skrik, då hon dras ur jorden, måste dö i samma ögonblick.

Men Calle och jag äro ju moderna människor och vidskeplighet är fjärran från oss.

— Ja, jösses, fruntimmer! sade jag, då jag hoppande på stenarne tog mig i land.

— Fruntimmer, ja! — sade Calle Cederström tankfullt och tog ett språng värdigt en panter, grep tag i en nedhängande gren af Caramæbis paracelsæ och landade graciöst i en Baranjabuske, hvars frömjöl färgade hans gula kostym ännu gulare.

— Det här var i alla fall en märkvärdig historia, sade Calle. Jag tycker att den nästan är oupplefvad. Fast vi upplefva den nog hvar dag — eller åtminstone hvar vecka. Tänker du skrifva om det här?

— Ja!

Vi letade oss ned till stranden igän. Vi gingo tillbaka i våra egna spår, hvilket inte var särdeles svårt, ty vi hade gått fram som mordänglar under förföljandet af urkvinnan. Men vår färd var inte utan sitt intresse. En flygande hund höll på att slå hjälmen af mig, och då Calle vid öfverhoppandet af en trädrot råkade hålla sig fast i en gren af *Triplaris americana,* fick han rockärmen full af myror, som visade att de inte voro att leka med. Deras bett förorsakade flera dagars inflammation och törst. Själf fick jag ett par exemplar af *Atta cephalotes* på mig och har först då detta skrifves kunnat hejda deras fruktansvärda fortplantningsförmåga.

Då vi ändtligen hunnit ned till stranden, lade vi oss som frimärken på den för att hvila litet efter allt det vi upplefvat. Vi tviflade till och med på realiteten af det. Och vi ångrade att vi icke sökt upp de hannar af honsläktet, som gifvetvis måste finnas på ön. De måste naturligtvis vara folk med monocle och uppvikta byxor i en situation, och ludna fyrhändta, svansprydda gentlemen i en annan.

Men vi tillhöra icke det folk som funderar länge. Jag vecklade upp byxorna och hämtade två dussin ostron, tog två cliquots ur monoplanets kölsvin, oskärade en ask ryska cigaretter, väckte Calle och firade med honom en fäst som vi sent skola glömma.

Calle Cederström skötte värkligen sin maskin som en ung gud. Vid midnatt slogo vi ut vingarne på monoplanet och gåfvo oss i väg, kurs ONO 1/4 O. Under himlens stora kupa med de brinnande stjärnorna slöade jag värkligen till ett par gånger och somnade, ty motorbullret söfver i längden. Men Calle ville icke väcka mig. Han purrade mig på allvar först då vi hade Sandwichöarne låringsvis om babord, och då var solen redan uppe sedan ett par timmar. Jag fick en kvarts pomril försatt med litet gin och vaknade genast. Jag vill rekommendera denna blandning åt alla flygare.

Fem timmar före den öfverenskomna tiden passerade vi öfver Frisco och landade på aërokajen vid Alameda. Och på kvällen åto vi vår middag i The Bohemian Club.

Jag hade äran och nöjet att föras till bords af professor Cray Hinton, han som konstaterat Dinotaurus' faktiska existens under pliocenperioden. Han ställde sig något skeptisk vis à vis min förmodan om urkvinnan.

— Kan det inte ha varit en yngre upplaga af er stora landsmannina Ellen Key? frågade han — Ni förstår — med vår tids kommunikationer och våra sjömätningar, och så vidare, och så vidare — tror ni verkligen att något sådant är möjligt just nu? eller kan det inte ha varit något teatersällskap som har firat sin semester därute — och primadonnan — he? Jaja, jaja, när man sysslar med förhistoriska saker, som jag, stannar man alltid som tviflande. Såg ni på hennes tänder, ja jag menar oxeltänder? Det är där frågan tillspetsar sig!

— Nej, jag glömde värkligen — — —

— Ser ni, ser ni! Tag först ett aftryck af de två bortersta oxeltändernas konstruktur och kom sedan till mig, så skola vi jämföra den först med cocenhonans och sedan med andra postglaciala typer. Ni säger, att hennes underkäk var kort, men det kan bero på slarf med löständerna, hvilket ju inte hindrar att ni kan ha rätt, ty vi ha funnit defekta underkäkar i mycket gamla kulturlager. I Mähren till exempel hittar man mycket få tänder, medan man i Vezèredalen i södra Frankrike ideligen gör fynd af underkäkar med vackert plomberade visdomständer. Men jag kommer från ämnet. Från ert till mitt. Efter allt att döma måste er urkvinna på grund af de somatiska kännetecken ni framhållit, vara släkt med Weddafolket på Ceylon eller också helt enkelt vara en liten varietémamsell, född af fattiga föräldrar i Moabit i Berlin, förförd af en semitisk barberare, slafhandlad (hvitt) till Shanghai och sedan förd till er exotiska ö för att få hvila sig litet.

Jag måste beundra och gilla professor Cray Hintons utläggning. Den hade alla sken af sannolikhet. —

Calle Cederström och jag skildes åt i Frisco. Han reste till Paris och jag till Grisslehamn. Jag är här nu.

Sjöholm.

»Människan måste genomgå mycket, innan hon blir luttrad.»

Detta visdomsord hörde jag redan då jag var sju år och jag har verkligen haft anledning att konstatera faktum under de fyrtiotvå år jag tillbragt här på jorden.

Han som gaf mig denna visdom med på vägen genom lifvet var en mycket originell man. En bland de egendomligaste människor jag träffat. Jag har mycket godt minne. Han hette Sjöholm och var en sjuttioårs gubbe som genom att processa hade förlorat en rätt afsevärd förmögenhet. Jag inackorderades hos honom eller rättare hos hans fru, en lång, torr, gulblek människa som kunde laga mat och var styf i allt som den tidens kvinnor satte ära i att kunna — göra ost, väfva, spinna, göra kalas och dricka kaffe.

Jag gick i skola. Jag bodde hos Sjöholm och hade kamrater som bodde där också, rackarpojkar som lärde mig djäfvulstyg och sedan blefvo skeppsgossar, ty Oskarshamn låg i närheten.

Gubben Sjöholm hade någon särskild faiblesse för mig. Om kvällarna satt han och skref inlagor till häradsrätten och bläddrade i lagboken och svor för sig själf, och ibland kommo skäggiga människor som lutade sina hufvuden emot Sjöholms och talade hemska ord. Jag kunde trots min ungdom skrifva en vacker stil och fick skrifva rent allt det dessa gubbar hittade på. Jag vill inte precis säga att jag blef lagklok, men jag fick en riktning. Jag lärde mig att lagen var till för att kringgås.

På den tiden var det inte så noga med skolgången. Sjöholm var god vän med folkskolläraren, en bigott lymmel, som jag har talat om förut. Jag fick stundom skollof för att skrifva åt Sjöholm. Tänk er en sjuåring som sitter och skrifver åt en gammal processmakare.

Sjöholm söp. Han söp ohyggligt under det att hans fru gjorde ost och spann och väfde. Då Sjöholm hade supit ett par dar, måste han hvila sig. Då låg han som ett kolly på en soffa, med öppen mun och en blå näsa som jag beundrade. Jag tyckte redan då om färg.

Då Sjöholm låg för ankar firade vi pojkar orgier. Jag som var yngst fick i uppdrag att måla gubben. Han låg på sin soffa och var på andra sidan och jag målade hans ansikte med sot och lingonsaft och krita. Han såg värkligen hemsk ut. Men efter hvarje sådan målning var det klokast för oss att ge oss ut i naturen. Ty Fru Sjöholm, som kanske inte älskade sin man, kände det ändå som en förolämpning att vi ändrade om gubbens utseende.

En gång vaknade han då jag höll på att måla honom. Jag skall aldrig glömma hans synpunkt på saken. Han sade: — När du blir så gammal som jag, kommer det alltid någon lymmel och skojar med din ålderdom. Kan du då ta det lika lätt som jag, så är du min pojke. Tycker du nu att du har burit dej fint åt.

Jag grät. Gubben Sjöholm blef min man.

Vi lefde i rätt små förhållanden. Till hvarje kaffekopp fingo vi två små sockerbitar och en hveteskorpa. Jag var en klok pojke och gömde mina sockerbitar och skorpor.

På gården fanns en gammal badstuga och i den krossade jag mina sockerbitar och mina skorpor och blandade dem; att äta denna blandning var en njutning som var så storartad, att alla de njutningar jag sedermera vid äldre år blifvit delaktig af bli små och lumpna i jämförelse med denna min ungdoms njutning.

Mina kamrater upptäckte det gömställe där jag förvarade min strut med socker och skorpor. De stulo mitt förråd. Sedan dess tror jag inte på någon människa. Jag var nog lumpen att berätta om mina kamraters bofstreck för farbror Sjöholm. Han bara skrattade och sade att jag inte gömt min blandning nog säkert. Man får skylla sig själf. Ha ha!

Jag förkofrade mig i skrifning och ju styfvare jag blef, desto mera exploaterade gubben Sjöholm min förmåga. Jag fick skrifva fruktansvärdt långa inlagor. Jag skulle vilja läsa dem nu. Gubben kunde inte stafva, men jag kunde (efter C. J. L. Almquists rättstafningslära).

Och en dag fick jag klart för mig att jag var en viktig faktor i gubben Sjöholms lif. Han måste gå till Långemåla för att träffa en af sina bondadvokater. Han ville ha mig med sig och jag fick lof af skolmästaren och min far att följa med.

Jag ser oss båda gå öfver bärgen, bärg med insprängd kvarts — nu skulle jag söka efter guld därnere.

Plötsligt lägger sig gubben Sjöholm. Han lägger sig på rygg och stirrar upp i rymden.

Jag frågar: — Hvad är det med farbror?

— Det är mitt gamla bråck — det kommer alltid då jag blir arg.

Vi voro midt uppe i en fälla med hallon och blåbär. Jag kände mig ensam och samtidigt ansvarig för gubben. Men min sjuåriga ungdom tvang mig att föreslå: — Ska ja inte gå tebaks te Jonstorpet å få hjälp?

— Nä gosse lille, men dä ä bäst att du går hem!

Om det hade varit nu, år 1911, hade jag nog inte gått hem. Men sjuåringen lämnade år 1876 den gamle mannen ensam i skogen. Sedan fick jag veta att gubben Sjöholms bråck skulle ha kunnat botas, men då måste han ligga på sjukhus, och där kunde han inte sköta sina processer. Bland mina starkaste minnen står fortfarande kvar gubben Sjöholm, då vi tillsammans gingo öfver det småländska landet och han plötsligt måste lägga sig på en bärgknalle med hufvudet lägre än underlifvet.

Sjöholm är död sedan många år. Kanske finns det flera Sjöholmar, men knappast någon så stark som han. Han förlorade alla sina processer. Han var svensk. Skål för Sverige.

Begrafningshatten.

När ogifte major Adamson vaknade morgonen den andra Maj vid att solen sken honom midt i ansiktet, behöfde han icke öfvertyga sig om sin existens genom att nypa sig i skinnet, ty en våldsam hufvudvärk och en nästan olidlig törst satte honom genast in i förhållandena. Han tömde vattenkaraffen och erinrade sig efter en stunds grubblande att han varit på Hasselbacken och förtärt jästa och destillerade drycker i något sällskap. Men hvilket?

Som vanligt började han genomgå sin bekantskapskrets i alfabetisk ordning och hade just hunnit till det obekanta X, då jag enligt löfte från föregående kväll ringde upp hans nummer för att väcka honom. Han svarade med ett stilla kvidande. Kommandotonen var absolut borta.

Så småningom lyckades han framhviska en ytterst lakonisk men icke desto mindre fullt tillfredsställande beskrifning på sitt tillstånd.

Jag föreslog: Jag reser i dag med Vaxholmsbåten för att titta på mitt sommarnöje och du följer med, ty du behöfver luft. Frukost äter vi på båten. Kläd på dig ögonblickligen. Du har bara tre kvarts timme på dig. Kvid inte så där omanligt. Nu har jag väckt dig, som jag lofvade. Jag väntar dig vid båten. Adjö.

En blek vålnad, en skugga af en smärtfylld dröm, skred Adamson verkligen i sista ögonblicket öfver landgången. Sedan jag kondolerat honom och båten vändt stäfven utåt Fjäderholmarna, ledde jag ned honom i försalongen, och inom en kvart började hans drag bli mänskliga, fast skakningen från propellern stundom kom honom att lägga sitt ansikte i Laokoonveck. När han fått litet koffein införlifvadt med sin organism, var han åter Wilhelm Tell. Kanske ett par Hennessy också gjorde verkan.

Han började tala.

— Tror du att jag får flugan?

— Det beror på dig själf.

— Så svårt som i dag har jag aldrig känt det.

— Det blir allt svårare med åren.

— Nu behöfver jag minst en vecka att reparera en sån här hippa fullständigt.

— Tag dem inte så ofta då.

— Men det är farligt att sluta upp för hastigt.

— Du menar alltså whiskygrogg.

— Ja.

Jag varnade honom, men hvar och en vet ju bäst hvar skon klämmer och hur ens sjukdomar lämpligast botas.

Då vi lade till vid min brygga, var Adamson åter major Adamson, stram och militärisk. Han hade till och med klämt fast en monokel och börjat mönstra de få kvinnliga passagerarne.

Men i samma ögonblick vi skulle dyka ner i trappan till mellandäck kom en vindstöt och förpassade hans hatt långt ut i fjärden.

— Du kan nog få låna någon mössa af Jan Mattson, tröstade jag. — Tills vi komma till Skeppsbron igän i eftermiddag!

Ångbåten gick, vid bryggan fanns ingen eka och snart var hatten försvunnen bland de dansande småvågorna.

Vi gingo upp till Jan Mattson, min värd. Nej, han hade ingen mössa.

— Nå men en hatt, då! Hvad som helst. Majoren kan förkyla sin flintskalle.

Nej, Mattson hade ingenting i den vägen annat än den fruktansvärda ruin af en hatt som han gick med för tillfället.

— Något måste väl finnas i alla fall! Sök i något klädskåp eller på vinden! Annars får du ta på dig en af gumman Mattsons schaletter!

— Ja, nog 'ar jag en 'att på vinn men dä ä min begrafnings'att, sade Mattson efter något funderande.

— Det gör fan detsamma, sade Adamson, ta hit'en, annars går jag och förkyler mig! Men fort!

Det var värkligen inte sommar riktigt än i luften. Under bärgknallen bakom hasselbuskarna låg en stor smutsig snödrifva.

Jan Mattson knogade upp på vinden och kom ner med en storm af det slag våra farföräldrar använde. Den var hög som ett torn, lurfvig som en pudel och hade raka brätten. Men till all lycka satt den som gjuten på Adamsons hufvud.

— Du kan ju ha den tills båten kommer, sen kan du nog få låna något af kapten eller styrman.

Adamson såg ut som en maskeradfigur och värkade helt makaber i landskapet. Vi gingo upp till min stuga, öppnade och inspekterade. Allt var i ordning, öfverdrag på möblerna, skåpen ordentligt stängda.

— Fy fan, hvad här ser trist och obebodt ut. Det är som att gå i likrum. Tror du att du har någon konjak kvar sen förra sommarn?

— Det tror jag inte, men jag skall undersöka.

Det enda jag fann var en flaska vermouth.

— Ro hit med den, sade Adamson.

Jag letade reda på ett köksdricksglas och fyllde det. Adamson förde glaset till sina läppar med ett uttryck af lycklig förväntan.

Men knappt hade han tömt det till hälften, förrän han blef krithvit i ansiktet och satte glaset ifrån sig.

— Hvad går åt dig? Var det inte vermouth? För guds skull säg ifrån hvad det är med dig!

Jag luktade i flaskan. Visst var det vermouth. — Hvad är det åt dig! Nog är det ordentlig vermouth?

— Det är vermouth — men jag dricker inte mer!

Svettdropparna runno utför Adamsons panna och något som liknade vansinne lyste i hans blick.

— Jag visste att det skulle gå så, sade han. — Nu är det slut med mig. Men blir jag människa efter det här, så har jag åtminstone fått en läxa. När kan vi komma till stan?

— Nå men så säg då fort, hvad det är! Du kan göra en människa förtviflad på det där viset. Du är ju hvit som kalk i ansiktet.

— Det är här inne, sade Adamson och pekade på pannan. Det är flugan, *flugan,* skrek han, som jag fått. Flugan förstår du! Det surrar inne i hufvudet som i ett getingbo. Kan man inte få tag i en läkare någonstans? Vet du något om delirium? Kommer det på en gång? Eller är det bara en varning? Åh — det är slut med mig! Slut, slut!

— Jag har hört sägas, att det skall vara bra med konjak när de första anfallen komma — men skulle du inte försöka att badda hufvudet med vatten — svimma inte, människa, vänta åtminstone tills jag kommer med vatten!

Jag störtade ut och till pumpen. Inom några sekunder kom jag tillbaka med en hink vatten. Adamson satt i en stol, en bild af förtviflan och fasa.

— Så ta af dig den där skorstenspipan! Du sitter bara och blir varm i den.

Jag lyfte af Adamson begrafningshatten.

En svärm af flugor störtade surrande ur den.

— Hva faen nu då?

Vi gapade på hvarandra.

— Det var verkligen flugan, min bror, sade jag. — Det är gubben Jan Mattsons vinterflugor som legat afdåsade i hatten och kvicknat till af värmen från din flintskalle. Känner du fortfarande något surrande i skallen?

— Nej, det gör jag inte, svarade Adamson och strök svetten ur sin panna under det färgen återvände i hans kinder, kanske inte så högröd som förut, men nog frisk att verka lefvande. — Men nu tycker jag att jag kan ha förtjänat en grogg!

Major Adamson fick mössa af kaptenen och grogg i röksalongen.

Men hans glädtighet under hemfärden tycktes mig väl nervös för att vara fullt naturlig.

Att gillra bössor.

När förre skeppstimmermannen Petter Karlsson, som sköter om och tillser häradshöfding Ekebergs sommarvilla, en morgon vid tiden för fruktskörden upptäckte, att det bästa röda-gyllenträdet föregående natt blifvit skattadt i betänklig grad, blef han stört förbannad. Inte för att han trodde, att någon skugga af misstanke skulle falla på honom, åtminstone ingen af djupare valör, men det var desto förargligare, som han i sin kort förut afgifna rapport till häradshöfdingen framhållit just det trädets underbara fruktsamhet i öfverdrifna ordalag och väl affattade sjömanstermer.

Emellertid skulle stölden icke upprepas, det svor både han och Petter Karlsson på.

En sjöman af gamla stammen, särskildt en skeppstimmerman, är van att greja tillsammans grunkor och pickla ihop prittlar, som det heter på hans språk. Som ägare af en gammal mynningsladdare af fruktansvärd kaliber och i besittning af erforderligt snille för dess uppgillring borde han lätt kunna afstyra det förnyade plundringsförsök, som nog icke skulle utebli, då det första lyckades så bra. Och då bofven nästa gång var ute på tjufstigen skulle han få ett så ordentligt saltskott i vattengången eller så högt som i hackbrädet, att han skulle lägga opp för så pass lång stund att det skulle bli en smal sak att suga honom i maten och kölhala honom ett slag, innan han befordrade honom till laga näpst; det svor både han och Petter Karlsson på en gång till, om så skulle va.

Den dagen höll Petter Karlsson till i sin snickarstuga en afsevärdt lång stund. Han spetsade träpinnar och gjorde hål i dem för tråden, och bra och stark simpelkort hade han ett helt nystan af, och den löpte som om den vore smord. En liten ställning för bössan gjorde han också, och den skulle placeras i hörnet af matbodväggen och staketet, under slipstenshon.

När käringen kom med matbud, släppte han inte in henne, för det vet man väl hur det är med fruntimmer, och det skulle bara fattas, att det komme ut, hvad han höll på med. Då komme den fan inte igän förstås, resonerade Karlsson med sig själf.

I villaköket skulle han hålla vakt natt efter natt, om så skulle behöfvas, för han skulle visa häradshöfdingen, att han tjänade honom som en trogen tjänare och inte tog så mycket som en kappe äpplen för egen del. Och för att inte käringen skulle få reda på att han höll vakt, skulle han säga, att han hade lofvat Stenberg att hjälpa honom med skötarne ute i sjöbon på Örskäret, men — jädringen! — — — Det skulle förstås komma ut det med och befinnas vara en kolsvart lögn! Därför skulle han tala med Stenberg, och Stenberg skulle säga åt sin käring, att han måste syssla med bragderna ute på Örskäret, men i stället skulle han komma och hjälpa Karlsson hålla vakt. Och om han bjöd på en liter nattbrännvin, så var Stenberg inte omöjlig, det visste han.

Detta räknade Petter Karlsson ut för sig själf i snickarstugan. Han tyckte själf att det var så mycket listigare, som alla då skulle få veta, att Karlsson inte var hemma, och detta faktum skulle väl om något locka den tjyfstrykern, hvem han än var, att försöka komma åt mer äpplen.

På eftermiddagen gillrade Karlsson bössan med det största fullifanskap, som någon kristen människa i hela Roslagen kunde vara mäktig, och det är inte litet det. Det var för rästen ingen lätt sak, ty alla möjligheter

måste beräknas. Tjyfven kunde komma från minst två håll, men Karlsson satte ner sina pinnar och slingrade sitt snöre mäst så krångligt som riggen på ett barkskepp, så att om inte tjyfven kom farandes som en Guds ängel från himmelen, så måste han få sin laddning på rätt ställe.

Och när allt detta var fullbordadt, stöflade han i väg till Stenberg.

Nej för all del! Stenberg var inte ovillig, särskildt som natten med sin liter vinkade i ett ljufligt och af käringar ostördt perspektiv. Och gällde det förstås att ta en karl i hampan — hvilken som hälst, — så var han hvarken ledsen eller lemmalytt. Saken var afgjord.

I skymningen meddelade Karlsson käringen sitt beslut att hjälpa Stenberg med skötarne ute på Örskäret, fick ett par smörgåsar i kavajfickan och gick ned i snickarstugan, där han hämtade den orörda af sina båda litrar uppe på brädhögen, som låg på tork i taket, hvarefter han stegade af till Stenberg, som varit färdig redan en lång stund.

De båda gubbarne knallade i väg.

— Hvarför tror du han kommer i kväll, när han kom i går? sade Stenberg. — Så hälsinges dåraktig kan han väl inte va, om dä något till tjyf!

— Låten komma eller inte komma, så är allt i ordning, både giller och den här! svarade Karlsson och drog litern till hälften ur fickan.

— Åja, hvad dä anbelangar, så tog ja allt med lite, ja också, för säkerhets skull, lugnade Stenberg.

— Ja, dä må på Guds makt bli hur dä vill. Men inte ska di få dä ordet på min bak, att jag inte har bevakat anförtrodt gods, hvad dä vara må, dä ska allt bli ljug dä.

De voro framme vid trädgården och togo en stor omväg för att undgå Karlssons snaror, dem han beskref, och hvilka Stenberg icke kunde annat än gilla.

— Vi har’n, Karlsson, vi har’n, som om han redan skulle sitta på cellerna. Men dä enda som ä tråkit ä att vi ska behöfva sitta i mörk arrest själfva. En sir ju inte dä en har för händer.

— Å, nog hittar vi te brökvarn alltid, Stenberg, eller tror du inte dä?

Och de gingo in i villaköket, hvars dörr låg bara några steg från det röda-gyllenträdet, letade sig i den redan djupa skymningen fram till ett bord och placerade sina smörgåsar och litrar.

— Nu gäller det att va tysta som möss, för dä här huset ä som utå papp, hviskade Karlsson. — Å såna där tjyfvar har örona på skaft.

— Åja, om dä skvalpar lite iblann, så gör dä väl ingenting, skämtade Stenberg. — Å nu tar vi väl slaktsupen mä däsamma, så ä dä teminstingens gjordt. Skål, Karlsson!

— Ja, skål på dej, Stenberg! Men nu ska vi ta dä här pöompö å spara på dä fuktiga, för vi har kanske hela natten på oss. Men en bit ska vi ha, för tuggningen hörs väl knappt.

Snart hördes också bara tuggningen, afbruten af ett och annat ljud af välmåga af det slag, med hvilket kineserna pläga visa sig artiga mot sina värdar.

Så klunkades det försiktigt ibland och så hviskades det om fiske och sjöbragder och klunkades och tuggades. Timmarna gingo.

— Dä va en jäkel som inte vill komma och stjäla, sade Stenberg. — Han kanske har blitt gudfruktig, den rackarn.

— Ånej, han kommer nog bara vi ger oss te tåls. Å någe fel kan dä då inte va mä hvarken krut eller knallhatt, å torrt som snus ä dä under slipstenshon. Men ja blir rent lurig på den här vaktningen. När en inte får sträcka på bena, så — —

— Vi tar oss väl en oppväckare då, Karlsson. Skål på halfvan!

— Ja, skål på halfvan, Stenberg!

Mellan träden stod redan gryningen svag och blott som en aning om färg.

— Men ja känner att ja måste ut och lätta på dä här, annars kan ja bli sjuk, sade Karlsson rätt som det var. — Dä går rakt inte längre, dä må komma nåra tjyfvar eller inte!

Och han reste sig upp, men raglade några steg åt sidan.

— Ta mej håle ä ja inte rent yr i hufvet — si när en sitter å inte rör på sej, så blir en liksom yr.

— Jojomensan, dä så rätt så, gäspade Stenberg. — Gå då, men gå tyst!

Och Karlsson kryssade till dörren, for ut och nedför trappen, gjorde några snedsteg på gården och —

Ett fruktansvärdt skott dånade i nattens stillhet, ekade mot Onsberget på andra sidan viken och liksom låg och rörde om i luften mellan stugorna och sjöbodarne.

Men äfven ett sakta kvidande hördes under det röda-gyllenträdet. Där låg Karlsson, då Stenberg omsider tagit sig ut ur köket fram till olycksstället.

— Åj åj åj — — — åj åj åj — —

— Ä du skjuten, Karlsson? Dä väl inte te döds?

— Åj åj åj — dä vet ja inte, men åj åj åj — — —

— Har dä tagit på rätt ställe så ä dä väl inte så farlit. Men nu ska ja hjälpa dej, Karlsson, som den barmhärtige samariten å få dej hem te käringen, för nu kan ho va bra å ha — men hoja inte så förbannadt — du väcker ju opp hela byn — lite salt ska väl en sjöman tåla — siså, skrik inte, hör hva ja säjer! Nykter ä ja inte men nog ska ja kunna baxa hem dej — res på dej nu Karlsson, å skriker du ett skrik till så laddar ja om och skjuter mä riktiga hagel — ä du oppe nu din stackare, nej känn inte efter, för då kan du bli ändå räddare, utan kom nu så går vi. — Tyst nu bara! Ja si dä va ja allti har sagt: Den som gräfver en grop åt andra, faller självf därutinnan, å en ogudaktig människa går på ändalykten illa. Si du! Du kan ju gå, du går ju som den värste soldat!

Mödosamt släpade båda gubbarna sig ned till landsvägen.

— Va nu inte dåraktig, Karlsson, utan gå hem å lägg dej, så går ja å plockar bort gillergrejerna å litrarna å låser å styr å ställer. Försök å gå själf — si du, dä går ju som de vore taljadt. Ajöss mä dej å gå å tvätta dej ve brunnen å tvätta dej i hundra vatten å hundra igän, dä god tid te morron. Å så smörjer du på svinister för de hjälper emot ryggskott, å då måtte dä väl hjälpa för detta mä. Ajöss mä dej, din stackare! —

Det var inte så farligt med saltskottet. Det satt bara i ytan, men byxorna voro totalt slut. Och Karlsson fick lägga sej på magen i kammaren och käringen kunde rakt inte förstå hvad som kommit åt honom. Men snäll

var hon och pysslade om honom så godt hon kunde, med god mat och sådant, ty det är det enda som hjälper mot sjukdomar af alla slag, nota bene, om en kan få ner maten. Och det kunde Karlsson.

Till middagen gaf hon honom en äppelkaka, som var så god att den rakt smälte i munnen.

Men efter första tuggan for en hemsk misstanke genom Karlssons hjärna. Han frågade: — Hvar har du fått äpplena ifrån, Lotta?

Äsch! svarade Lotta.

*

— Hvem som utspridt historien trots alla försiktighetsmått? Det måtte vara Stenbergs käring som anförtrott den åt gumman Sjölund och hon är byns lefvande postkärra. Men Karlsson åt äppelkaka under hela tiden sjukdomen varade. Lotta är särskildt styf med den rätten.

Xylografen.

En grönmålad fisksump kommer från Fygströmshållet och lägger till vid Marvikens sjöbodar, rodd af en undersätsig, bortåt sextioårs man, som vi nu be läsaren titta litet närmare på. Dock icke så nära, att han känner sig observerad.

Hans ansikte är kopparrödt med något högre färg på näsa och kinder. Hans kroknos prydes af ett par glasögon, och guldgula små mustascher framhäfva en manlighet, som i sig själf är alldeles påtaglig. Händerna äro mörkbruna af sol och vind, samma krafter som förlänat ansiktet dess höga kulör. Vi accentuera detta sakförhållande gent emot dem, som i sin fåvitsko genast utan undersökning skulle vilja insinuera några bacchiska beståndsdelar i hans hudpigment. Nej, goda läsare, denna intensivt mörksköna patina fås endast genom en mångårig samlefnad med naturen utomhus.

På hans hufvud sitter en panamahatt med ett cinnoberrödt handsbredt ylleband omkring. Denna hatt är fodrad med svart filt, dels för att hålla sig kvar i alla väder, dels för värmens skull. Den knubbiga figuren är iförd en kostym af kommisskläde, som fordom varit blått, men nu antagit ålderdomens ærugo nobilis. Benkläderna äro de vidaste i Sverige. På fötterna bär han stöflar med tumstjocka sulor och fruktansvärda klackjärn. Härjämte två detaljer af vikt. Hans krage är nedvikt och bär numret 19 1/2 och i den svarta halsduksrosetten sitter en nål med unionsflaggan i emalj. Det senare innebär intet ogillande af 1905, men intet gillande heller — inte ens likgiltighet. Det innebär en indifferentism för absolut att fattas af vanliga dödliga.

Vi se alltså mannen lägga två målmedvetna halfslag om en utskjutande stockända i Israels sjöbodvägg. Så går han akterut, kastar draggen, sträcker lagom och gör fast, sätter sig på sumpluckan och lägger ihop sina metspön med pedantisk noggrannhet. Om vi sutte i båten skulle vi kunna höra honom exekvera sin speciella musik, ett slags ytterst svaga, men dock uppfattbara drillar och underbara löpningar uppe i falsetten, lösryckta bitar ur operor, hälst Wagnerska. Med dessa toner accompagnerar han alltid det han har för händer.

Nu fattar han en liten håf med böjdt enskaft, öppnar sumpluckan, griper en fiskkasse med vänstra handen och börjar gräfva i sumpen, fyller i kassen allt under det han pröfvande beräknar dess växande tyngd och sätter den slutligen under idligt drillande ifrån sig på durken, tar fram en nyckelknippa, utväljer den riktiga nyckeln bland ett tjog, låser sumpluckan under de vidunderligaste löpningar, fattar kassen och den oljerock

han suttit på under rodden samt klifver i land för att i sakta mak följa den slingrande gångstigen genom skogen upp mot Byholma.

Där landsvägen tar vid kommer gamla Matts Jannes Johanna. Mannen lägger ifrån sig kasse och oljerock, breder ut armarna och säger: kom! Med ett blygt leende faller gumman till hans bröst — en liten omfamning, och mannen återtar sin vandring med kasse och oljerock. Vid Israels lagård kommer den döfstumma Kristin. Samma manöver upprepas. På samma sätt fortsätter han vägen med afmätta, betänksamma steg, ty lifvet behöfver icke vara någon steeplechase, om man icke själf gör det till en sådan.

Men vid båtsman Koppars möter en nykommen sommargäst, en vräkig grosshandlare från Stockholm, en sådan där som i det vackra skärgårdslandskapet verkar fluga i kål. Han bryr sig ej om att närmare skärskåda mannen med kassen, innan han stör hans lugn. Han fäster sig uteslutande vid kassen och tänker på färska aborrar till middagen.

— Hör nu, min gode man ..., börjar han nedlåtande — — —

— Min herre, lita inte för mycket på den mannens godhet! blir svaret, åtföljdt af en blick ur ett par ögon, där grosshandlaren afläser så mycket humor, satir och verklig öfverlägsenhet, att fortsättningen antingen uteblir eller får en höfligare stilisering än början.

Den hvita hatten med det röda bandet fortsätter sin bana i landskapet lugnt, obevekligt, enligt lagar, som förefalla astronomiska som en planets.

— Hvad kostar aborrarna? ropas det ur en berså, där några stockholmsfruar syssla med sitt elfvakaffe.

Den hvita hatten fortsätter sin af evighet bestämda bana.

— Hör ni inte? Stanna, får jag se på fisken!

De kosmiska lagarna kullkastas icke så lätt.

En medelålders stockholmsfru med band och spetsar på sin badortsklänning och jättehatt med urr och burr och plymer vaggar efter den bortgående, hinner honom och frågar: — Hörde ni inte att jag frågade, hvad fisken kostar?

— Min nådiga, den kostar ingenting. Vore ni ung och vacker, skulle ni *få* den, ja till och med om ni bara vore ung, men nu — omöjligt!

*

Hvem är nu denne man? Efter gammaldags novellistiskt recept har jag sökt hålla läsaren i spänning genom att förtiga hjältens namn intill det ögonblick intrigen börjar på allvar.

Men här finns ingen intrig — och för att vidmakthålla den möjligen befintliga spänningen, kommer jag att förtiga namnet allt framgent.

Mannen är *Xylografen.* Han bor här i Grisslehamn och är ensam i sitt slag. Mina vänner känna honom sedan många år. Jag tror för resten att hela Sverige känner honom. Tänk efter!

Ordet xylograf är för svårt för rospiggarne. De kalla honom också helst *yxlografen, kilografen* eller rätt och slätt *sylen* och om arten och innebörden af hans arbete veta de litet eller intet. Hans yrke är stadt i utdöende i vårt land — sorgligt nog. Nya reproduktionsmetoder ha uppstått och konsthandtverket är på retur. Med denna uppsats har jag velat rista en runa åt vårt lands och en af världens skickligaste xylografer. Det ser

kanske lite ruskigt ut att göra det under hans lifstid, men jag har hans tillåtelse. Det är ju ingen dödsruna öfver honom — snarare tvärtom, men litet vemod från vemodet öfver yrkets tillbakagång faller ju alltid öfver utöfvaren.

Torkom emellertid våra tårar och låtom oss åter ge oss in på beskrifningen af xylografens originella personlighet. Jag har sökt ge en typisk bild af hans intågande i fiskläget efter ett af hans obligatoriska aborrmeten, och läsaren bör redan förstå att han icke är en vanlig jämnstruken medborgare. De teckningar, som illustrera denna uppsats, afse att symbolisera det kontemplativa tillstånd, i hvilket han vanligen befinner sig.

Han kom hit en vacker sommardag för elfva år sen. Hans läkare hade ordinerat honom hafsluft för bröstet. Han kom — och stannade här åtta år utan att lämna platsen. En vacker dag blef jag ägare af en kutter. Xylografen är seglare, sitter ogeneradt ett dygn till rors, om man bara breder smörgåsar åt honom och presenterar en sejdel lageröl då och då. Jag frågade: — Är du inte lifvad för en tripp till Stockholm via Furusund?

— Gosse, jag har bott i Stockholm i fyrtiofem år, hvad har jag där att göra?

— Ja, men mycket har förändrat sig sen du lämnade stan. Där finns automobiler, skall du tro — elektriska spårvagnar — och underbara drycker på barerna, och så har där växt upp nya stadsdelar — — —

— Nå, jag kan ju följa med. Men tror du inte att dom sitter på krogarna och talar om detsamma som de gjorde den kväll jag reste därifrån?

— Å, du skall se att Stockholm har gått framåt på åtta år!

Vi reste. Xylografen satt till rors sexton timmar i sträck och vi lade till vid Kastellholmen. Redan vid Furusund hade han konstaterat instängd luft och vid Vaxholm fann han att luften var impregnerad med biffstekssås och köksdofter. Jag kunde endast med svårighet förmå honom att inse att jag var redare och chef på skutan. Han hade helst vändt.

Jag hade telefonerat samman en hel hop skalder och konstnärer till operaterrassen. Med trygga steg vandrade xylografen uppför trapporna, ikládd sin komisskostym och stöflarna med de fruktansvärda klackjärnen. Han mottogs med jubel af skalderna. Det blef en förbrödringsfest. Frid och fröjd, som det skulle vara.

Men då vi senare på natten tågade hem till kuttern, sade han plötsligt: — Satt inte dom jäklarne och talade om samma sak de gjorde sista kvällen jag var i stan för åtta år sen! Det där reder dom aldrig ut, förrän de kommer på landet.

Inte hade dryckerna blifvit bättre heller. Stockholm är i tillbakagång. Och automobilerna äro till bara för att det skall bli litet hastigare omsättning på folk. Blef man öfverkörd af en droska förr i världen, fick man på sin höjd en liten hjärnskakning, men nu dör man. Visserligen har stan råd att låta folk dö mer än förr därför att folkmängden ökas hastigare, men inte har du visat mig något nytt för det. Samma metoder användas ju nu som för åtta år sen — alkohol och kärlek — nej hör du, jag tror vi dröjer! Hvar ha vi det nya, de nya metoderna, utvecklingen? Vi, xylografen, dröjer!

Och vi seglade hem. Sen dess har xylografen icke varit i Stockholm, och det torde bli ganska krångligt att få honom dit.

Från mitt sängkammarfönster kan jag studera xylografens lif ganska detaljeradt. Hvarje morgon klockan sex stegar han i paradiskostym ut på sin gård, som han till hälften täckt med decimetertjocka ekplankor från ett

vrak — en amerikanare som dref på grund i hamnen. Där häller han en hink vatten öfver sig, innan han iskrudar sig komisskostymen, hvars byxor regelbundet sys af hushållerskan. Han gillar nämligen inga skräddare för byxorna. De göra dem för trånga. Den med plankor betäckta delen af gården kallar han grefbron, och på den kan man mellan hans måltider se honom promenera från solens uppgång allt intill nedergången. Sina ekonomibyggnader har han försett med namnbräden från vrak. Det viktigaste huset ståtar med namnet Ulrika, vedboden med Bastant och matboden med Lina. Och ett friluftskök på Grefbron, skönt bemåladt med alla sorters matnyttiga djur och på taket försedt med en gammal skeppsklocka, i hvilken han ringer till storms då det faller honom in, har till öfverskrift det mystiska ordet »Här».

Rundt omkring är mat utlagd åt fåglarna. Där hänga talgljus åt talgoxarna och frön åt de andra — och i solen gassar sig katten Johansson, en flykting från en tysk skonare, som förlist i trakten. Johansson är traktens störste Don Juan — åtminstone bland katter, och xylografen pekar med stolthet på hans med hvarje vår allt trasigare öron. Det är en gammal otäck skorfvig och ilsken katt, och märkena i hans öron äro ju bevis på att han fått stryk, men xylografen håller på honom i hans egenskap af ihärdig och oförfärad Frauenfresser. Rör inte vid Johansson!

I tamburen står en stor plåtburk full med karameller, och traktens barn ha rättighet att ta så mycket de vilja ur den. Om det är nyttigt för deras magar, blir en senare fråga. Hemmet är ett museum. Där finns gamla bondskåp, empirebyråar och taflor! Taflor först och främst, ty xylografen har varit kamrat med åttitalets viktigaste färgkonstnärer.

Det är hans stora minne i lifvet, de månader han var i Paris! Då var C. L. där, Pauli, Hagborg, Marin-Johansson, Gusten Lindberg. Xylografen minns kartan öfver Paris från den tiden, och kan i minnet leta sig fram från höjden af Montmartre till höjden af Montparnasse. Rör vid Paris — och historierna komma. När han tvang krokodilen i Jardin des Plantes gå i bassängen eller när C. L. och Trägårdh köpte hästar i ett ridhus! Eller nar den store författaren Lejonsköld-Oxenstierna höll på att få en duell på halsen på Operan — och hundra minnen från den underbara stad som heter Paris.

— Paris! Nog är det en stad man kan lefva i! Säg, gosse!

— Accepteras!

En vacker dag flög det i Xylografen, att han borde göra något. Xylografien går inte längre, och man kan ju inte irra omkring på Grefbron i oändlighet trots sol och allt. Han skaffade sig färg och duk och började måla. Gamla minnen från principskolan på akademien — åkademien säger han med lätt ironi — började vakna.

En vacker dag var han målare. Han tycker illa om mina breda pänslar, men han gillar japanska, spetsiga sådana. Han preparerar själf sin duk och listar ut det af naturen han ser — målar som hans kamrater från åttitalet — medan han samtidigt brister ut i entusiasm öfver de modernas prestationer. Han läser litteratur af alla slag, gillar det modernaste, men jag misstänker att han innerst håller mest på sin barndoms skalder.

Som vi alla göra.

När jag läste upp för honom den vers af Tegnér, som Strindberg anser vara den skönaste svenska dito:

»Där red Valfader så högväxt som stjärnströdd natt, Som ljuset enögd, på åttafotade springarn; Den vise korpen på milsbreda skuldran satt, Och allting visste den vingade tidningsbringarn.»

så sade han: — Ja, dom är egentligen småbarn allihop mot den. För rästen är vetenskap det enda som duger för oss gamla karlar! Rim och meter hindrar ju tankegången. Men för öfrigt har Strindberg rätt. De andra skrifver ju bara kupletter.

Xylografen har läst all under det sista årtiondet utkommen modern litteratur, men han har ett ankare fast och kvar i det gamla, sin ungdoms ideal.

En vacker dag blefvo vi, han och jag bjudna att segla ner till Liljefors' Bullerö för att jaga hare. Vi seglade tillsammans med Zorn, som också blifvit jägare på samma sätt som xylografen.

Zorn öfverträffade betydligt xylografen. Men den tystnad med hvilken xylografen öfverträffade Zorn efter afdagatagandet af en hare, var storartad. Zorn, lyckoynglingen, sköt fem, vill jag minnas. Xylografen sköt en — och han visste icke att man efter ett lyckadt skott bör skrika allstodt. Han stod lugn som en staty efter skottet, och vi andra visste inte hvar haren fanns. Vi sprungo åt det håll hvarifrån skottet hörts och träffade på Xylografen just där han blifvit posterad.

— Där ligger han! sade xylografen och pekade ner mot en dal under sina fötter.

— Nå, men hvarför kan du inte tala om det då?

— Hufvudsaken är att han är död, och det var väl meningen att han skulle dö? Här kommer en hare. Jag upptäcker honom och lägger an och skjuter. Jag träffar, haren dör, det är väl så förbannadt enkelt. Det är väl ingenting att skräna allstodt om.

Det var xylografens första hare.

*

Jag vet verkligen inte, om jag lyckats gifva läsaren en klar bild af xylografen. De teckningar jag gjort af honom äro emellertid mycket allvarligt gjorda, och jag håller styft på dem själf. Det absoluta lugn som de symbolisera bör vara samma lugn han själf känner. Han har ju intet att göra. Xylografien är död, och xylografen själf har måst ägna sig åt den s. k. peinturen för att kunna lefva. Måtte det lyckas honom!

Då han reste ut hit till Grisslehamn första gången, frågade skepparn på båten, hvart han skulle och hvad han tänkte ägna sig åt i denna fjärran byggd.

— Jag skall till Grisslehamn och tänker fortfarande ägna mig åt xylografi.

— Xylografi? Hvaffan ä dä för nånting?

— Jo, det är ett slags träsnideri — man skär gubbar och landskap och hvad som helst — man skär ut det i trä och sedan trycker man det.

— Trycker man det?

— Ja, alla illustrationer kapten ser i tidningarna äro xylografi.

— Hör nu, kan herrn lefva på det?

— Neej, men jag har årsunderstöd från Danviken.

Xylografen slapp vidare frågor och betraktades antagligen som vansinnig under återstoden af resan.

Emellertid har xylografen icke blifvit vansinnig. Vi segla tillsammans och afvakta hvarje år den dag i augusti, då vi med Zorn få segla ner till Liljefors för att decimera antalet af hans harar.

På en slät berghäll står Liljefors atelier vänd åt öster. Skulle man kunna se någon afund i xylografens ögon, så är den ateljén orsaken. Utifrån kommer hela Östersjön med färg och fågel, vågor och vind. Och när vi

segla ut från Sandhamn och runda den svarta ballongpricken, och jag sätter rak sydväst kurs, då säger xylografen: — Herre Gud! Det finns folk som har det bra!

Broder Karlsson.

Broder Karlsson skulle komma, gick budkaflen! Den gick med käringpost och snabbare än en skogseld, ty Karlsson var den styfvaste kolportör, som någonsin förkunnat i Roslagen. Och därtill var han den vackraste.

Han var icke svartskäggig och långhårig som broder Lindsén och broder Magnusson, icke flintskallig som Lundgren från Fosterlandsstiftelsen eller enhändt som folksskollärare Apelquist. Nej, mine älsklige, han såg ut som en Guds ängel, direkt nedstigen från himmelen för att aflyfta den förfärliga syndabörda, som nedtynger Väddö och Häfverös skeppslags andliga skuldror. Han var rödlätt som en dockpojke, han var blond och hans hår var krulligt. Hans gula mustascher läto ana en lenhet, som icke var af denna världen, och talet, som utgick från hans röda mun med dess vackra löständer, var ljufvare än bröstsocker. Hans ögon sutto i skallen som ett par blåklintar och voro lätt beslöjade. Då han sänkte de tunga ögonlocken till hälften och fäste blicken på någon syster i Kristo, brann det en glöd under de gula ögonhåren, som lofvade många slags extas. Det enda man kunde anmärka på hans yttre, var att näsan var litet röd, men han hade kylt den under en predikofärd ut till öarna vintertiden. Så hade djäfvulen sökt lägga hinder i hans väg som förkunnare, men han hade fått fy skam på lång stång, ty aldrig hade någon färd hvarken förr eller senare varit så välsignad.

Broder Karlsson skulle komma på söndagen. På förmiddagen skulle han tala hos skeppar Erikssons änka, ty hennes sal var den största i Storbyn. Och på eftermiddagen skulle han tala i Södersunda, en halfmil sydligare. Och efter allt att döma skulle det bli mässfall i Kapellet, ty hvem ville väl höra komministern, när Karlsson lät nådens honung drypa i församlingen?

På söndagsmorgonen var det lif på vägen, som förde till Storbyn. Det var skjutsar och cyklister och gående, friska, halta, blinda och förtvinade, som trängtade att höra och se. Och på ångbåtsbryggan blef det tjockt med folk, ty Karlsson skulle komma med Runar.

Nu syntes redan röken bakom Östernäs udde och de troende trängde sig fram i första ledet för att hälsa förkunnaren. Och de ifrigaste voro änkorna, ty Karlsson höll sig hälst till änkor, luttrade som de voro i smärtans bad och således med hjärtan som stodo på vid gafvel redo att låta Herren tåga därin.

Men bakom kommissionärens magasin låg ett litet sällskap Djäfvulens barn i gräset och vanhälgade söndagsmorgonen med kortspel, och främst bland dem var Kalle Söderberg, ångbåtskarl på Nordstjärnan, hemma på permission och med vänstra armen i band, ty han hade fått två fingrar afklippta i en kink på kättingen vid lossning i Örnsköldsvik. Han var en baddare på alla slags kortspel från Durak och Sala Hybika till Bondtolfva och Tjuguett, ty han hade varit rallare i Norrland under den goda tiden, då man tjänade pängar som gräs och drack champinjonvin som vatten. Nu lärde han hemmapojkarna sina konster mot ersättning ur en korg Norrteljeöl, som stod bland hundkaksen i skuggan af den stora asken. Han vann förstås och byxfickorna började redan svälla af kopparslantar, tioöringar och tolfskillingar.

Men när Runar tutade, kastade han korten och sade: — Nej, pojkar, nu går vi ner till bryggan å tittar på den där gyckelbocken, som alla ränner galna efter. Jag som inte har sett’en måste slänga ett getöga på’n. Kopp å butäll!

Och Söderberg gurglade i sig sista slurken ur halfvan, reste sig upp och vaggade ner mot bryggan,

gräfvande bland metallen i högra byxfickan. Pojkarna följde honom.

Ångbåten lade till.

På fördäck stod broder Karlsson pionröd i ansiktet, ömsom torkande svetten ur pannan och ömsom viftande åt sina trogna med näsduken. Solen gassade i vindstillan.

— Nåd och frid! ropade Karlsson.

— Nåd och frid! svarade änkorna.

Landgången lades ut och aposteln debarkerade. Han var klädd i oklanderlig bonjour, hvit halsduk och plommonstop. Efter att ha utbytt en serie varma handtryckningar med sitt folk skred han med värdiga steg genom massan, som vördnadsfullt gaf plats. En genomträngande doft af eau-de-Cologne utströmmade från honom.

Men uppklifven på en trafve strömmingstunnor stod Kalle Söderberg med ögonen på skaft och gapade, bara gapade. Ideligen gapade.

Men så brast det löst:

— Nej, gå nu förbi faen! Jäklar i min själ å flickan på min arm å tre kroner i mitt svenska hjärta ä dä inte Smålands- Karlsson! Dä va mej ett as te ha blifvi fin! Schangdobel som den värste grosshandlare. Hör du, Smålands-Karlsson!! Smålands- Karlsson!!!

Kalle Söderberg hoppade ned från sin piedestal och närmade sig profeten, som förvånad stirrade på den ankomne och blef ömsom hvit, ömsom röd i ansiktet. — Jag känner värkligen inte igän — — måtte vara något misstag — —

— Misstag! Å hörru håll i dej, Karlsson! Ä du högfärdig, hva? Känner du inte igän Kalle Söderberg, Abiskolaget, hva? Hos hvilken jude har du bytt dej till den där lumpen, du ä ju nattvardsklädd, din skojare! Men åderkålång osar du än som en riktig rallare, fast här har du väl inte svårt å komma åt brännvin, din skojare!

— Mannen yrar! sade Karlsson och såg ut som ett lik i ansiktet. Låt oss gå härifrån!

— Mannen! Mannen, för dej! ropade Söderberg. — Ä du så högfärdig, så du inte vill kännas vid en gammal rallarekamrat, så får du stå ditt kast, din hundra attan! Ge mej igän di tjugufem kronorna du lånte af mej, när du fick katten från laget vid Björkliden! Å allt som du lurade ifrån mej på tjugeett, din jäkla kortoxe! Nej, försök inte å smit, för då nystar ja te dej så skjortan blir tom! Hör på här, Storbybor å Södersundabor å allihop förrästen! Känn så han stinker åderkålång; litern har han i handväskan bredvid testamentet, ja känner faen grå! Han var den störste åderkålångsmugglarn vid hela järnvägsbygget, när dä var spritförbud! Minns du, när du fyllde hela laget mä dekokt på vademecum å snus, din jäkla abetekare!

— Mannen är galen! Kan inte någon taga hand om den stackars människan? frågade Karlsson, under det kallsvetten strömmade utför kinderna.

— Mannen! Galen för dej! Egäntligen skulle du ha på plytet, å du vet att ja har klått dej förut, men ja har fått fel på norra kardan, fast nog kunde ja reda opp dej mä bara södra, om dä kniper, Jävelberg där!

— Kan då ingen befria mig från den stackars mannen? klagade aposteln. — I hören ju, hur han yrar — han är besatt af den onde — — ja, detta var sannerligen ett oväntadt mottagande i Storbyn! Men Gud tillstädjer stundom det onda, sina tjänare till pröfning, på det att nåden dädanefter må komma så mycket rikare —

— Siså, Söderberg, lugna dej! sade tullvaktmästare Norberg.

— Ja, jag ska lugna mej, dä ska ja, men först —

Och vig som en katt tog Kalle Söderberg ett jättesprång och sparkade till Karlssons handväska. Krasandet af krossadt glas hördes, väskan flög ur Karlssons hand, låset gick upp och innehållet låg öppet för allas ögon. Mycket riktigt! Nya testamentet simmade i eau-de-Cologne bland spillrorna af en literbutelj.

Kvinnorna gräto. Männen stodo villrådiga.

— Jag tar er alla till vittne på öfvervåldet, kära bröder och systrar, sade Karlsson, och hans ögon glödde hemskt.

— Ja, jag har också ärende te länsman, din jäkla skojare! sade Söderberg.

Midt i alltsammans ljöd Runars skärande afgångssignal.

Karlsson knäppte ihop sin drypande väska och gick med värdiga steg upp mot bönelokalen, följd af sina änkor, medan manfolket intresseradt slog ring omkring Kalle Söderberg, som började berätta om Smålands-Karlsson, och det ämnet var rikt nog.

Karlsson var för altererad att tala hos änkan Eriksson. Efter en kopp kaffe och en fem minuters bön för de få trogna, som följt med, satte han sig i sin värdinnas bästa vagn och körde till Häfverösunds järnvägsstation utan att stanna vid Södersunda. Gud vet, om han någonsin kommer tillbaka.

För de intresserade meddelas här receptet på Smålands-Karlssons omtyckta vademecumnubbe, som på sin tid var mycket gouterad af rallarne vid Norrlandsbanan och var mer än fullgod ersättning för det förbjudna brännvinet och konjaken:

Utbred ett tumstjockt lager Hellgrens snus på en näsduk, passera därigenom en flaska vademecum, och drycken är färdig. Den värkar ögonblickligen.

En bokmal.

Jag var informator hos kyrkoherden i en socken i det mörkaste Småland och vantrifdes, ty han hade inga böcker. D. v. s. han hade ju en liten bokhylla, men i den fanns bara postillor, predikosamlingar och några solkiga teologiska läroböcker från hans studenttid.

Men ville jag ha lektyr kunde jag nog få låna af baron.

Hvem var baron?

Jo, han var ett gammalt original, en bokmal som ägde en liten gård en half mil från prästgården. Landtbruket brydde han sig inte om något vidare, fast han sades vara ett orakel i allt som hörde till landthushållning. Han hade gården utarrenderad till en bonde. Själf låg han inne hela dagarne och bara läste. Han tyckte om att man kom och hälsade på. Vi kunde ju gå dit någon eftermiddag och dricka toddy, sade kyrkoherden och blåste ut ett stinkande moln Chandeloupe.

Hvad för slags böcker hade baron?

Ja — det visste inte kyrkoherden, men baronen hade ett stort rum, där väggarna från golf till tak voro klädda med bokskåp, och de voro fyllda med böcker i dyrbara band.

Men då kanske han inte ville låna ut dem — —

Åjo, på kyrkoherdens rekommendation skulle det nog låta sig göra.

En eftermiddag kuskade vi alltså iväg till baronens gård. Vi körde upp genom en allé af gamla vanskötta träd och höllo utanför corps-de-logiet, en hvitmålad, något ryggbruten byggnad i herrskapsstil. En pojke tog hand om hästen och vi gingo uppför den nötta förstutrappan. I dörren möttes vi af baronens hushållerska, som bad oss stiga in. Baronen skulle snart vara färdig.

Han ligger i sängen och läser hela dagarna ibland, hviskade kyrkoherden, när vi kommit in i hvardagsrummet.

Jag såg mig omkring. Det hela såg ej vidare förnämt ut. Ett nött skrifbrod af björk, ett rundt bord midt på golfvet, en gammal skinnsoffa och några stolar af olika åldrar och konstruktioner voro möblemanget. Bläckhornet på skrifbordet var ett sådant där resdito i miniatyr af den gamla sorten med fjäder att trycka på. Bredvid stod en sanddosa af täljsten.

Han måtte inte skrifva mycket, hviskade jag till kyrkoherden.

Han bara läser, bara studerar, hviskade denne tillbaka. Men tyst, nu kommer han!

Dörrarna till ett närgränsande rum slogos upp på vid gafvel af den gamla hushållerskan. Ah, därinne var ju biblioteket! Böcker från golf till tak. Jag frossade redan i tankarne.

Men nu närmade sig tunga steg ackompanjerade af stånkningar, och en oformligt tjock gammal herre klef icke utan möda öfver den höga tröskeln. Han var iklädd en grå nattrock med snören och tofsar.

Ursäkta bästa bror, att jag lät vänta på mig, men jag måste ju göra litet toalett — detta är den nya informatorn kan jag förstå — välkomna, välkomna! Kandidaten dricker väl toddy? Eller har ungdomen vansläktats sen min tid?

Jo då, jag drack toddy.

Mycket klokt, mycket klokt och förutseende! Non scolæ sed vitæ discimus, sade de gamle romarne.

Baronen talade i näsan, ty han snusade. Näsan var öfverdrifvet aristokratisk för rästen, en riktig racenäsa, fast snuset gjort den litet svampig. De hvita mustascherna voro bruna midt på af snus. Underläppen hängde, som sig bör.

Toddyn kommer strax, återtog han. Nå hvad roar kandidaten sig med om dagarne? Tunt om flickor är det i trakten — det är som om könet skulle dö ut. Annat var det på min tid.

Ack, kandidaten tänker visst inte på flickor, kära bror, sade kyrkoherden. Han bara läser och läser.

Jaha ser kandidaten, bildning är något som ingen kan ta ifrån en. Hvad vore lifvet utan böcker! Nå, då har kandidaten en själsfrände i mig. Hvad har jag gjort under fyrtio långa år? Läst och studerat, studerat och läst. Hvad har en gammal ungkarl som jag annat än sina böcker?

Baron måtte ha ett mycket stort bibliotek, sade jag. Får man se, kanske?

Jag kan verkligen inte visa det i dag, det är ostädadt därinne, allting står huller om buller på hyllorna. Jag

satt uppe långt in på natten och fördjupade mig i de kära gamla och —

Baronen gick och stängde dörrarna till hälgedomen.

— och ett bibliotek är en kyrka, där skall vara putsadt och i ordning, när de troende gå in där. D. v. s. en viss ordning finns där ju, men den är endast känd af mig själf, och en rubbning af en bok skulle kunna störa mig för veckor i mina studier. Ni vet själf — det kan se oordnadt ut på ett skrifbord, ett virrvarr af papper men den som arbetat där har sin egen ordning, och en städerska skulle kunna göra oberäknelig skada genom att lägga allt i en hög med en präss ordentligt på. Men det där förstår kandidaten själf!

Fullkomligt!

Kyrkoherden talade: Kandidaten har värkligen kommit hit för att framställa en bön till dig, bästa bror, och jag har åtagit mig att framföra den, viss om att min rekommendation skulle gälla något. Kandidaten som är mycket rädd om böcker, skulle vilja låna — — —

Låna! Låna!! Af mig? Böcker?? Kommer aldrig på frågan! Nehej!! Jag förstår verkligen inte hur — — — hva faen? Låna böcker — — —

Baronen betraktade oss båda med ett uttryck af fasa och indignation. Hans ögonbryn rynkades hotfullt och underläppen hängde långt ner på hakan. Han snusade frenetiskt.

Lugna dig kära bror, sade kyrkoherden. Frågan är ju fri, naturligtvis är den förfallen från och med nu. Aldrig trodde jag du skulle ta det så — låt mig säga så — så

Allvarligt, menar bror, snusade baronen. Ursäkta att jag blef litet häftig. Jag menar inte så illa. Men jag har en princip, och den är att aldrig låna ut en bok. Icke för att jag tror att kandidaten skulle misshandla den på något sätt, men hur — jag frågar *hur* kan en människa som sätter värde på en bok låna ut den. Lånar man ut sin fästmö, kandidaten? Lånar man ut sin hustru, bästa bror? Nå! En bok är för mig ett heligt ting, så heligt att jag skulle anse mig begå en dödssynd, förråda min bästa vän, om jag tilläte någon annan ens röra vid den.

Baronen har alldeles rätt, sade jag, och jag är ledsen att ha varit obetänksam nog att — — —

Tja, nu glömmer vi den här lilla tråkigheten! Förlåt min häftighet, men kandidaten förstår mig och det gläder mig. Men här kommer toddyn. Får det vara en cigarr? — Nej böcker, mina herrar, böcker — men vi lämnar ämnet. Herrarna förstår nog en gammal bokmal som mig! Nu brygger vi oss en ebenholztoddy — låt mig slå i — så där. Nej mina herrar, böcker, böcker, böcker, ömtåliga människosjälar i guldsnitt, brukade gubben Ehrensvärd säga till min salig far.

Vi drucko toddy. Böckerna nämndes icke mera. Men baronen talade landtbruk med kyrkoherden ända till supén, under supén talade han om mat och flickor med mig och efter supén öfvergick han till landtbruket. Jag hade skäligen tråkigt och dränkte min désillusion i toddar. Tänk om det varit spritförbud!

Vi kuskade hem. Baronen återtog förmodligen sina afbrutna studier.

Något år efteråt såg jag i en tidning att baronen dött.

Jag skref till kyrkoherden och frågade om det skulle bli auktion. I så fall ville jag passa på och skaffa mig några böcker.

Efter någon tid ingick följande svar:

Bäste broder!

— — — hvarvid det visade sig, att det stora biblioteket endast bestod af bokryggar i guldsnitt, fastsatta på träställningar. Det var därför han var så rädd att visa sina skatter. Han efterlämnade endast tre böcker: *Adelskalendern, Gödsellära* af Svanberg och *Husdjurens vanligaste sjukdomar,* och på någon af dessa är du väl ej spekulant.

Ja, han var ett stort original, frid öfver hans stoft! Hälsningar!

————

En kask på Harön.

Förra veckan red jag öfver fjärdarne till Harön. Solen sken, snön gnistrade och på de barblåsta fläckarne var det som att rida öfver svarta speglar, där broddarne slogo silfverstjärnor. Hästen, som stått inne några dagar, var yr och sträckte ut. Det var som på en kapplöpningsbana, bättre och jämnare än någon annan.

Vid Treskärssundet steg jag af för att låta hästen pusta och glädja honom med en kaka bröd. Men han ville bara vidare, frustade och nafsade. Och innan jag fått foten i styrbords stigbygel, var han inne i galoppen igän.

Genom sundet såg jag hafvet gå öppet, mörkblått med skumtoppar. När jag fått kumlet på Lågskär ens med tallen på Furuholmen, styrde jag två streck åt babord, alldeles som under segling, och höll ned på gattet mellan Orrskären, och om en kvart såg jag Harön framför mig, lysande som en hög snödrifva med röda stänk här och där — de små stugorna och skolhuset och kapellet. Vid Ettöringen gjorde jag en lof för ett par ruskor — det kunde vara Mattsons lakryssjor — men sen var vägen klar, och om en stund red jag upp bredvid ångbåtsbryggan och höll utanför Tulianders speceri- och diversehandel, öppnade och frågade: — Får jag komma in? Men jag är inte ensam!

— Koss i Jössu namn, rider redaktörn! sade Tuliander. Visst får han komma in, men hvem har han med sej? Jag ser ingen.

— Ser inte herr Tuliander hästen?

— Ja, men han kan väl inte — — —

— När han är inne i barnkammarn hemma hos mig hvar dag och hälsar på min pojke och är lika välkommen hos Kalle Andersson, så kan han väl få sin brödkaka här inne också?

— Ja, si det var då nymodigt, men om redaktörn ansvarar för honom att han inte slår sönder det som finns, så var så god! För rästen har redaktörn bekanta här — Mattson är just inne i bodkammarn.

— Det är just honom jag söker.

Och jag klef in med hästen. Tuliander tog fram sitt bästa knäckebröd och om några sekunder var hästen favorit.

— Ja, det får jag säga, att bråkigare kunder har jag haft — som för exempel när Tallskärspojkarne har kommit hit fulla, har de slagit sönder för många riksdaler ibland, men den här är spik nykter, det ser jag det! Mattson! ropade han. Det är främmadt här! — — Jaså, han är ute i lagret och tar reda på spik — han håller på och bygger en eka — han är som barn i huset och går hvar han vill, tar inte så mycket som en nubb eller

en nypa snus — men här kommer han! Mattson, ohoj! — han har fått främmadt!

Och Mattson klef ut genom bodkammardörren, krokig och grå och med ett stort leende öfver det väderbitna ansiktet. — Snuset rann som vanligt i mungiporna och toppmössan satt på trekvart. De små fiskögonen glindrade.

— Goddag, Mattson! Jag hör att han håller på att bygga en båt. Är det en F-båt.

— Godagen, reaktörn, godagen! Ska han börja mä politiken mä samma? Han har gett sej te husar, kan jag förstå. Ja, förr i världen, när ja seglade, då va ja en jävel i politiken, men nu ä ja för gammal, för en blir gamlare för vart år, dä dumt uträknadt, dä borde va tvärtom — *nu* ville ja komma te världen, men dä kanske behöfdes andra mojänger hos fruntimmerna då! Nä, ja bygger ingen F-båt, utan dä här ska bli en Ö-båt å en V-båt på samma gång. Ö-båt, för att ja ska ha'n, när ja ror ut te Marön å skjuter kniper å V-båt, när ja ror te Kvarnviken å hämtar stubbve. Han har välan inte lagt bort å dricka kaffekask? Nänämänsan, har en fått smaken på kask en gång, så sitter han i — goodtemplarna å blåbanditerna ä de värsta. Här ä spiken, Tuliander! Hur länge stannar redaktören? Jasså — men en kask hinner vi mä — då kan Tuliander räkna spiken mens vi gör kalas, så hämtar ja'n sen. Dä va en bra häst, dä sir ja, dä! Å svansen har han inte klippt — någe styre ska di ha, å så för flugerna förstås, naturen ska ha sin gång, sa skeppar Söderbom, söp natten lång. Ja, ajöss nu, Tuliander — den här hästen vänder välan på tolfskillingen, för här inne finns inte plats för kryssning — si, dä går ju bra — jaha, dä va *dä,* ja!

— Ja, adjö, herr Tuliander, brödet betalar jag, då Mattson hämtar spiken!

Och vi knogade uppför backen till Mattsons stuga.

— Hästen tar vi in te kon, ho kan behöfva lite karlsällskap, å så bidrar han välan alltid mä lite gödning som betalning för godt logi — ja tänker på potatislandet, ja, å vi rospiggar har alltid varit om oss.

Snart sutto vi bänkade i Mattsons trefliga stuga och väntade på gummans kaffetillrustning. Solen sken in genom förstret och myrten och pelargonier kastade skugga på den hvita bordduken.

— Nå, hur trifs Mattson så nära kapellet?

— Kapellet, ja! Där har vi fått för våra synders skull. När di tiggde ihop pängar te'et så sa di åt herrskaperna, att dä skulle bli föreläsningslokal också, men fan har inte hört nåra föreläsningar. När doktorn å direktören släppte te mark, så gjorde di'et på dä villkoret, att dä skulle få komma ut folk, såna där lärda, ifrån stan å läsa, men di tog inte skriftligt åf prästen å nu ä dä som en vanli kyrka, å nu ä dä skräddarn som bestämmer hvem som ska få föreläsa, om dä skulle komma på frågan. För skräddarn hör te fårahuset, si! Å notarien, som också hade haft del i marken, frågade prästen efteråt, om han fick skaffa dit en sån där astronom som kunde stjärnor å planeter, så skulle han håll föreläsning. Å då sa prästen: Jae, dä får han, om föreläsningen öfverensstämmer mä mitt gudsbegrepp, sa han. Jasså, sa notarien, men den astronomen ä också statens ämbetsman, sa han, å då måtte han väl duga här också, sa han. Å han har gett ut stora böcker å föreläst i skoler å kapell å dä har varit biskopar å hört på honom. Dä bryr ja mej inte om, sa prästen, dä ska öfverensstämma mä mitt gudsbegrepp, sa han. Har pastorn läst på astronomi? frågade notarien. Ja har läst i guds ord om skapelsen, sa prästen, å dä står i alla tider. Men pastorn får stå å prata hva som helst utan att nå'n tar reda på hva pastorn ska säja? Dä får ja, för ja går ätter ordet, sa han. Då körde notarien ut prästen å sa: vi ä lurade, sa han, men kom inte in på min gård mer, för då får pastorn däng, sa han. Jo, dä ä ett skojarbyke, dä där! Å faen tar dom te sist. Tänk, te å gå å lura folk, som va så hygglia så dom skänkte mark! Å nu kommer dä hit präster å fosterlandsstiftare å kalpittörer å skomakare å predikar så elden står om truten på dom. Ja, dä förstås, skomakarn får inte stå i prädikstolen, utan får hålls i dä lilla rummet breve salen. Han ä välan inte nog helig, kan jag tro. Å kalpittörerna får inte gå inom altarringen; dä bara prästen som får. Å

olika ringningar ska di ha. Ja tänkte annars att dä skulle va liksom ett fårahus å en herde, men när de nu ä flera herdar, så kunde dom väl smälla lika högt. Å bagarn, som ä heli han me, han får inte predika alls i kapellet. Men kanske gud har någe särskildt emot bagare — inte vet ja! Fy fasen! Hör du mor, raska på mä kaffet, dä här får vi allt ta en dubbelkask på!

Gamle, hederlige Mattson! Ja, jag menar inte för det vidgade kaskperspektivets skull, utan för hans friska och sunda syn på lymlar af alla slag.

Genom de små gröna fönsterrutorna ser jag Hakfjärden vidga sig ända ut mot Knufoärneochmellandemserjagdetblåhafvet. Brisen går frisk därute. Trutklippans fyrs röda tvärband ser ut som ett knifhugg i det blå och hvita. Och öfver isen krypa två slädar. Det är folk, som skall in till staden med fisk. Jag känner igän Karlsons röda märr och den röda rackan som skojar omkring spåret.

— Nå, annars brukar dä inte gå så långsamt när dä ä frågan om kaffe, men dä tar väl mera tid, när de ska bli starkare — nää, ta bort kakerna å ta hit flaskan, mor! Så vida inte redaktören vill doppa, men dä har ja aldrig sett förut. Annars ha vi mat, om dä exmeras, lake, fast han börjar på å inte bli så bra nu, men han har ju brådtom, sa han.

— Ja, jag är bara ute för att motionera hästen och mig själf och måste vara hemma, innan telefonen stängs.

— Ja, då schålar vi! Schål! Dä ä mums killebabba, dä mat för en paschänt. Kommer han ihåg, när ekan dref ifrån honom ve Lejet? Då kunde han ha fått sej en treflig natt i skåren mä nordlig storm, om inte ja å en som heter Mattson hade fått korn på'n! Han tittar på den där mörten i fönstret — den skulle ha blitt brudkrona åt doter min, men ho dog, jaha, di dör härute mä! Men nu fyller vi på ett tag, Schål! Hör nu, säj, ja läste i tidningen om den här F-båten — dä va en student som hade skrifvet en sån där värs om att vi skulle fylla opp hela hafvet mä F-båtar. Men dä blir väl lite för mycke. Di får väl åtminstingen hålla nåra rännor klara för seglationen på Ryssland, för dä handlas ju mer å mer på Ryssland, tror han inte ja följer mä politiken, hva? Dä ska väl va rum för segling, hva? Ska han gå? Men en påfyllning tar vi välan ändå? Schål! Schål! Nu när han har häst kan han välan ta å titta hit ibland. Inte kan dä välan vara farligt mä kriget, vi hinner väl ta på oss lite rent åtminstone, innan dä brakar sta? Å så ska di väl veta hut, när vi ha gift oss med den hära Palona, eller hva ho heter. Jaja, en vet ju aldrig i alla fall — ja, ja följer mä ner te Tuliander å hämtar spiken, tack ska han ha, Engström — ja, dä inte så noga mä käringen, ho sitter å lapar kaffe — jasså, kom ut, mor, hästen vill hem. Ska dä va en snufverus, ja lägger ve tand, mens han påtar i näsan, dä skillnaden på folk, dä här ä bara Hellgrens tvåa, Ljunglöfvens ä för skarpt i halsen. Ja, då kastar vi loss.

Jag tog afsked af gumman Mattson och vi hämtade hästen.

— Dä ble' ju inte mycke, men någe ble' de ju allti! Tack för förningen! sade Mattson efter inspektionen i lagården.

Och så gingo vi utför backen till Tuliander. Jag betalade knäckebrödet och Mattson sin spik.

— Får det vara en rökcigarr, stark eller svag? frågade Tuliander.

— Stark i så fall! sade Mattson.

— Tack, jag skall inte röka, sade jag.

— Här har Mattson en cigarr, men var snäll och tänd den ute! bad Tuliander.

Adjö, Harö!

Och om några minuter var jag bara en prick i det hvita för gubben Mattson, som stod och såg efter mig nere

på bryggan.

INNEHÅLL.
